ژبدود او لیکدود

(اړین لوستونه)

لیکوال

کامران منگل

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتاب پېژندنه :

د کتاب نوم : ژبدود او لیکدود (اړین لوستونه)

لیکوال : کامران منګل

کمپوز او اوډون: شېراغا هېوادمل

خپرندوی : په خپله لیکوال

تیراژ : ۱۰۰۰ ټوکه

چاپځای : کابل - افغانستان

چاپکال : ۱۳۹٦ هـ ش (۲۰۱۸م)

فېسبوک پـتـې:

www.facebook.com/kamran-mangal

www.facebook.com/shir-agha-hewadmal

برېښنا لیک:shiraghahiwadmal@gmail.com

دا ځای په نښودلو سره د کتاب د خپرولو رښته ټولو پښتو پالو ته خوندي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډالۍ

هغوی ته،چې د ژبې پر بډ د وبال او تنګلید پروا نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نيوليک

لړليک..مخ

(سريزه)..۱

لومړی ښپرکی

ژبه... ۲

پښتو ژبه.. ۲

د ژبې ارزښت... ۲

پښتو ابېڅې.. ٦

دويم ښپرکی

مورفيم.. ۹

تاړي... ۱۰

نوم... ۱٦

کړونه.. ۱۸

ستاينوم... ۲۹

نومځری... ۳٦

کړول... ۳۹

ستربل او وستربل... ٤۰

اړيکوييکي.. ٤۳

دريیم ښپرکی

(نرمه ی + بېلګې ٤٦

(اوږده ي + بېلګې ٤۹

(څرګنده ي + بېلګې ٥٤

(لکۍ واله ۍ + بېلګې ٥۷

(همزواله ئ + بېلګې ٦۱

(نرمه او که اوږده ې ٦۲

(نرمه ی او که لکۍ واله ۍ ٦۳

(لکۍ واله ۍ او که همزواله ئ ٦٤

- (دې- دی-ده-دي ٦٥

(په کومو حالتونو کې د نرينه او ښځينه نومونو ٦۷

(د" د "او" له "سربلونه ۷۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کــړاوړون ۷۳
(د يېګانو کومه بڼه سمه ده؟... ۷۶
(کله يو او کله دوه واوونه؟.. ۷۹
(لنډ توپيرونه ۸۱
(په او پر توپير + بېلګې ۸۴
(د په کې او پکې توپير + بېلګې.. ۸۶
(د په خپله او پخپله توپير + بېلګې ۸۷
(د په خوا او پخوا توپير + بېلګې....................................... ۸۸
(د له خوا او لخوا توپير + بېلګې....................................... ۸۹
(د چېرې او چېرته توپير + بېلګې....................................... ۹۰
(د هم داسې او همداسې توپير + بېلګې ۸۲
(که نه او کنه توپيرونه ۹۳
ستاينومونه په ی،ې او ۍ ۹۴
د پښتنو تېرونه... ۹۷
۰کله په يز او په يځ... ۹۷
(نومونه په ځ ۹۸
(نومونه په ځ ۱۰۰
(نومونه په ز ۱۰۱
(نومونه په ښ ۱۰۲
(نومونه په ږ ۱۰۳
(نومونه په ژ... ۱۰۴
(نومونه په ڼ... ۱۰۵
سم ځوابونه،کړاونه.. ۱۰۶
وييپانګه.. ۱۱۹
اخځليک ۱۲۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

سريزه

پښتو ژبه چې د آريايي ژبو څخه گڼل کيږي يوه له بډايه او لرغونې ژبه ده،چې د منځته راتلو مخينه يې زرگونو کلونو ته رسيږي او په هر مهال ورته وييونکو يې چوپړ او تر مونږ يې ژوندۍ را رسولې ده
او زمونږ د نېکونو د چوپړونو پايله ده،چې نن مونږ د يوې ژوندۍ ژبې څښتنان يو. د کړکېښ په اوږدو کې پښتو له ځلېدا او ځوړتيا سره د وخت واکمنو مخ کړې ده،خو له ښه مرغه د ژمنو پښتنو د هڅو او بلهاريو له لامله پښتو خپل ټيکاو او پايښت وساته او نن د ژونديو ژبو په ليکه کې خپله ځلا نورو ته ښيي،خو دا بهير بيا هم له ستونزو او ننگونو خالي نه دی،بلکې پر وړاندې يې ډېرې نادودې اوس هم شتون لري،چې د هڅو او زيار له کولو پرته يې هوارول ستونزمن دي.
د کره پښتو د زده کړې په پار د بېگانو زده کړه او په ليکنې کې يې په بشپړه توگه کارول هغه څه دي،چې نن يې ارزښت ټولو ته جوت دی او هغوی چې دې برخې ته يې پام نه دی کړی نن يې په ليکنو کې له ورايه ستونزې جوتيږي او د ليکنې نيمگړتيا يې ټولو ته برېښي. ددې کتاب لوستل به له لوستونکو سره مرسته و کړي،چې د بېگانو د ارزښت او کاروني باندې و پوهيږي او په ليکنيزو توپيرونو يې ځانونه پوه کړي،څو يې د غږيز ورته والي په اړخ کې يې تر ډېره ستونزې ځواب شي چې دا غږيز توپيرونه د(که نه)او (کنه)، (پخوا) او (په خوا)او په ډېرو نورو برخو کې څېړل شوي دي،چې لوستل يې گټور او په ليکنو کې يې د توپيرونو پېژندل ډېر اړين دی او دا نښېر(اثر) مو د ښې ليکنې لوري ته ځيروي،چې د ليکنې ژبه يې ساده او د مهال له اړتياوو او د کره پښتو پالنې د بهير سره سمون لري.
پښتو ژبه زمونږ پېژند دی،نو پالنه يې د ټولو پښتنو ايماني دنده ده.څو خپله ژبه د سيالي او ټولنه کې د لا غوړېدو جوگه کړو.

په پښتنې مينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی څپرکی

ژبه

ژبه په ربښتینې بڼه یوه ټولنیزه،کلتوري ښکارنده (پدیده) ده او په ټولیزه توګه د ټولنې د غړو ترمنځ هر ډول وسیله او اړیکې ژبه بلل کېږي که دغه اړیکې په اشاروي توګه دي او یا د نښو له لارې او یا د یو لړ ویزو او اوریزو سمبولونو یوه ټولګه ژبه بلل کېږي،چې هر یو یې زمونږ د ذهني انځور استازیتوب کوي.

پښتو ژبه:

د ګران هېواد افغانستان په خاوره کې دننه او ترې بهر نورو سیمو کې د ارکیالوژیکي څېړنو او پلټنو په پایله کې څېړونکو ته دا جوته شوه،چې افغانستان د لرغونو آریایي توکمونو زانګو او ټاټوبی دی،چې پښتو هم د آریایي ژبو له ډلې څخه ژوندۍ او بډایه ژبه بلل کېږي.

د ژبې ارزښت:

د یوې ژبې د پاللو او ورته چوپړ کولو ارزښت په دې کې دی،چې همدغه ژبه خپلو وییونکو ته پېژند ور ښښي او که وګورو د نړۍ د ډېری توکمونو نومونه د هغوی ژبو پورې اړوند دي،چې په دې برخه کې له پښتو ژبې نه د پښتون توکم نوم ریښه لاسته راځي،له عربي څخه د عربانو،له انګرېزي څخه د انګرېزانو او ډېری نور...چې دلته یې یادونه ګرانه ده،خو دا ربښتیا راته جوتوي چې له ژبې پرته یو توکم خپل پېژند او ژوند له لاسه ورکوي او دننۍ نړۍ ډېری توکمونه پر نورو د برلاسي وسیله ژبنی یرغل ګڼي،چې له ځانه سره کلتور،دودونه ملي نګېرنې او ویاړونه له منځه وړي او یو ولس په اسانۍ له

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځه ځي،چې ددې بدمرغۍ د مخنيوي لپاره د پښتو پاللو ته ډېره اړتيا نګېرل کېږي.

د ژبې اړخونه:

ګړنۍ ژبه .... زبان گفتاري

ليکنۍ ژبه ..... زبان نوشتاري

هره ژبه يوه ګړنۍ او يوه کره ليکنۍ بڼه لري.

ګړنۍ ژبه ډېر بېلابېل ډولونه لري، چې ګړدودونه ورته ويلی شو .ياده ژبه په ورځني او کورني ژوند کې د ټوليزو خلکو په منځ کې کارول کېږي .ګړنۍ ژبه، څنګه چې يې له نومه جوتېږي، د ګړېدو (غږېدو) يا خبرې کولو پر مهال کارؤل کېږي .د هرې لرې سيمې ګړنۍ ژبه وينګيز(تلفظي) توپير لري. موږ چې وايو، هر کلومتر ژبه کې بدلون راځي .په ليکنۍ يا کتابي ژبه کې ګړنۍ يا ګړدوديزه بڼه نه کارول کېږي، پرته له استوزو(مسېجونو او چټونو)څخه چې هلته يې ځينې و ګړي کاروي.

ادبي/ کره ژبه بيا ډېری ليکنۍ يا کتابي ژبه وي .نوموړې ژبه د ژبپوهنې پر بنسټ منځ ته راځي او د ټولو وينکو/لوستونکو لپاره يؤ ډول وي .کره ژبه له دوو اړينو برخو څخه جوړه ده، چې يوه يې چې يوه يې معياري ليکدود لو بل يې ژبدود،په بله وينا کره پراخه ژبه بايد د ليکدود او ژبدود له مخې سمه وي .ادبي/ کره ژبه د ښوونځيو، د کتابتونو، د رسنيو، د ادارو، د دوترونو، د اقتصاد، د ټکنولوجۍ، ساينسپوهنې ، درملپوهنې او ديوهې د ټولو برخو ژبه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Manner of Articulationپه وتونځي کې د غږ د ادا ډول Plosive تم

Fricative موښلی

Affricate تم موښلی

Approximant نسبي تقريبي

Lateral اړخیز

Trills رپېدونکی/رپاند

Tap and Flap ترپ او پړپ

Nasal پزيز/سپېږميز

Lateral Fricative اړخیز موښلی

Lateral Approximant اړخیز نسبي تقريبي

Place of Articulationد غږ وتونځی

Bilabial شونډيز/غبرګ شونډيز

Labiodental شونډغاښيز

Dental غاښيز

Alveolar ورييز

Postalveolar شاورييز

Retroflex غبرګژبيز

Palatal کلک تالوييز

Velar نرم تالوييز

Uvular ژبۍ ييز

Pharyngeal فرنجيل/ پښتو ژباړه نه لري

Glottal ستونيز

voiced غږن

unvoiced ناغږن

vowel خپلواک غږ

consonant بېواک غږ

diphtong غبرګغږ

څ= ورييز، تم مښلی، ناغږن، بېواک

ځ= ورييز، تم مښلی، غږن، بېواک

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښ= کلک تالوییز، مښلی، ناغږن، بېواک
خ= نرم تالوییز، مښلی، ناغږن، بېواک
ږ= کلک تالوییز، مښلی، غږن، بېواک
ڼ= غبرگژبیز، پزیز، غږن، بېواک
ټ= غبرگژبیز، تم، ناغږن، بېواک
ډ= غبرگژبیز، تم، غږن، بېواک
ړ= غبرگژبیز، نسبي تقریبي، غږن، بېواک

خپلواک غږونه هغه غږونه دي، چې د دوی د وینګ یا ادا په وخت کې د هوا جریان په خوله کې له هېڅ ډول خنډ سره نه مخامخېږي – یانې په پوره ډول ازاد وي.

خپلواک غږونه:

زور ه a
زورکی ه ə
اوږد و o
لنډ و u
ا ā
اوږده ې e
څرګنده ي i

بېواک یا کانسوننټ غږونه هغه غږونه دي، چې د دوی د ادا پر وخت د هوا جریان خنډېږي – یانې د هوا جریان پر وړاندې خنډ رامنځته کېږي.

بېواک غږونه:

چ/ج/خ/څ/ځ/غ/هـ/ګ/ډ/د/ک/م/ن/ڼ/ت/ټ/ل/ب/پ/ی/س/ش/ښ/و/بېوا ک و (ؤ)/ر/ړ/ږ/ژ/ز + (ح/ف/ث/ق/ص/ض/ذ/ط/ظ)

غبرګغږونه:

ay > ی : سړی، نری (زور + ی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

āy > ا + ی : ځای، چای

əy > ی/ئ : ډوډۍ، راشئ (زورکي + ی)

āw > ا + و : کړاو، پړاو

oy > اوږد و+ ی: زوی، لوی

uy > لنډ و + ی: خوی، بوی

ew > ې + و : دېو، غرېو

iw: > ي + و : تريو

aw: > زور + و : کنډو، پلو، يو

پښتو آبېڅې

آ،ا،ب،پ،ت،ټ،ج،چ،ځ،څ،خ،د،ډ،ر،ړ،ز،ژ،ږ،س،ش،ښ، غ،ک،ګ،ل،م،ن ،واو (اوږد واو لکه:مور،خور،ورور،تور) او (لنډ واو؛ لکه:زوم، پښتون، سمون)، ه،ی،ي،ې،ئ،ۍ

ځينې توري،چې په عربي وييونو کې کارېږي او نوره عربي توري دي؛ لکه:ث ، ح ،ذ,ص,ط,ظ,ع,ف,ق.

پر پښتو آبېڅې وييونه:

آبېڅې الفبا

اوڅار

بربېځر

پانګه

تکړښت

ټاکل

جوله

چوپړ

خندا

(c) ketabton.com: The Digital Library

څانګه
ځړوبی
درنښت
ډنډ
ریبځ
ړوند
زر څانګه
ژبه
ږلۍ
سولمن
شال
ښکلی
غورځنګ
کلی
ګانده
لوښه
مړوند
نوښت

واو:
اوږد واو لکه:خور،مور،تور
لنډ واو:زوم،پښتون،سمون
هیله

ییګانې:سړی(نرمه ی)،ښېرا(اوږد ې)،سړي(څرګنده ي)،کړکۍ(لکۍ واله ۍ)،
راشئ چې امر دی(کړواله ئ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو ژبې نږه توري:

ټ،څ،ځ،ډ،ړ،ږ،ښ او ڼ دي.

ب،پ،چ،ژ د پښتو او پارسي ترمنځ ګډ دي.

عربي نږه توري چې په عربي وييونو کېکارول کېږي.

ث،ح،ذ،ص،ض،ط،ظ، ع،ف،ق.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم څپرکی

مورفیم

د یوې ژبې تر ټولو کوچنی مانیز توکی یا عنصر دی، چې له دوو یا ډېرو فونیمونو یا غږونو جوړ وي .

په ټولیز ډول مورفیمونه په دوو ډلو وېشل کېږي، چې یو ډول یې خپلواک او بل ډول یې ناخپلواک مورفیمونه دی.

خپلواک مورفیم :

دا ډول مورفیمونه آزاد وي او په غونډله (جمله (کې یواځې او له یوې ځانګړې مانا سره راتلای شي لکه کتاب، هلک، غر او داسې نور .

ناخپلواک مورفیمونه

هغه مورفیمونه دي.چې خپلواکو مورفیمونو پورې تړل کېږي او هغوی مانا بدلوي .ناخپلواک یا هم تړلي مورفیمونه که چېرې یواځې په غونډله کې راشي، نو کومه ځانګړې مانا نه ورکوي.

د روښانولو لپاره یوه بېلګه:

هلکان :دغه نوم له یو خپلواک مورفیم" هلک "او له یو ناخپلواک مورفیم "ان "رغېدلی، چې هلک ډېرګړی (جمع) څرګندوي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاړی:

ځنګه چې يې له نوم جوتيږي، يو تړلی يا ناخپلواک مورفيم دی، چې نومونو پسې تړل کيږي او يو نوې مانا لرونکی نوم پنځوي.
تاړی د نوم څرنګوالی، نوږی(جنس) او عدد ټاکي .تاړي په ټوليز ډول په دوو ډلو وېشل کيږي او هغه مختاړي او وروستاړي دي.

وروستاړي:

دا هغه تاړی دی، چې له يوې کليمې سره په پای کې نښلول کيږي او ريښيز نوم له نوې مانا سره راوړي .ځينې وروستاړي چې يو کړ پسې وتړل شي، نو يا يې فاعلي او يا يې نوميزه(اسمي)بڼه ټاکي .که ځينې وروستاړي نومونو پسې وتړل شي، نو ستاينومونه ترې جوړوي .

١ (لاندېني فاعلي وروستاړي دي او په کړنه دلالت کوي :
ونی :ننوونی (چڼونی)، سپينوونی(چاکو ډوله آله، چې له مېوو او سابو پوستکی ليرې کوي)

ونکی/ وونکی / ونکې/ وونکې :شنونکی، ليدونکی، ښوونکی، کوونکی (چې په پای کې يې اوږده ې وي، بيا يې ښځينه بڼه څرګندوي)
ګر : بريدګر، کروندګر، کوډګر

اند(ه):انځوراند(رسام)،الوتاند(پيلوټ) که ه زور ورزيات شي، نو بيا يې ښځينه بڼه څرګندوي

وال((ه): ولسوال، وسلوال، مينوال – – که ه زور ورزيات شي، نو بيا يې ښځينه بڼهجوړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی(ه): ساتندوی، څارندوی (پوليس) – – که ه زور ورزيات شي، نو بيا يې ښځينه بڼه په اسانۍ سره پېژندل کېږي.
ې : د هغو ښځينه" فاعلي "نومونو په پای کې راځي، چې نرينه بڼه يې په نرمه ی پای ته رسېدلې وي.

ي : د هغو نرينه" فاعلي "نومونو ډېرګړي (جمع) لپاره راځي، چې په نرمه ی پای ته سرېدلي وي لکه(سړی)يو – (سړي) ډېر.

ۍ : د هغو ښځينه نومونو په پای کې راځي، چې نرينه بڼه يې په نرمه ی پای ته رسېدلې وي لکه زمری (نر) – زمرۍ (ښځه)
داسې نور....

۲ (لانديني وروستاړی د کړ نوميزه(اسمي)بڼه ټاکي :
ونه/نه :کارونه(استعمال)، بندېدنه، لمانځنه، ټولونه، غوښتنه

۳ (لاندېني وروستاړي د ستاينومونو نوميزه بڼه ټاکي :
تيا :پراختيا، چوپتيا...
توب :بريالیتوب، ماشومتوب
والی :ستروالی، سپينوالی، يووالی...
والي :ولسوالي، ښاروالي...
ي :خوشالي، خوښي، هوښياري...

۴ (لاندېني وروستاړي له نومونو څخه ستاينومونه جوړوي :
من/ منه : دغه وروستاړی د" لرلو " مانا ورکوي لکه هيلمن (هيله لرونکی)، اغېزمن، ستونزمن . ... که ه زور ورزيات شي، نو بيا يې ښځينه بڼه څرګندوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناک /ناکه : دغه وروستاړی د" کولو يا اغېز پرېښودو " مانا ورکوي لکه اغېزناک (اغېز کوونکی)، غوسناک، خطرناک . ... که ه زور ورزيات شي، نو بيا يې ښځينه بڼه ځرګندوي

يز/ ييز/ يزه/ ييزه: دغه وروستاړی اړوندتوب ښيي لکه ټولنيز(د ټولنې اړوند)، سولييز، اړخيز، مانيز، نوميز . ... که ه زور ورزيات شي، نو بيا يې ښځينه بڼه ځرګندوي
يي :دغه وروستاړی اړوندتوب ښيي لکه برېښنايي، هوسايي، نشيي (نشه يي. ...)

ی :هغو ستاينومونو په پای کې راځي، چې نرينه يوګړی(مذکر مفرد) نومونه ټاکي، لکه ښکلی هلک، بريالی سړی، وړوکی ماشوم

ي :هغو ستاينومونو په پای کې راځي، چې نرينه ډېرګړی(مذکر جمع) نومونه ټاکي، لکه ښکلي هلکان ، بريالي سړي ، وړوکي ماشومان

ۍ :هغو ستاينومونو په پای کې راځي، چې ښخينه يو او ډېرګړی(مونث مفرد او جمع) نومونه ټاکي، لکه بريالۍ ښځې، نرۍ ونه...

ې :هغو ستاينومونو په پای کې راځي، چې ښخينه يو او ډېرګړی (مونث مفرد اوجمع) نومونه ټاکي، لکه ښکلې نجلۍ، وړوکې ماشومه...

ور/وره : دغه وروستاړی د" لرل "يا" ترې جوړېدل " مانا ورکوي . لکه :
*زورور (له زور+ ور= زور لرونکی)
*سپکور (له سپک + ور=ډېره انرژي لرونکی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ين/ينه : دغه وروستاړی هم لکه ور د" لرل "يا" ترې جوړېدل " مانا ورکوي لکه :.

*زرين (زر+ين =طلايي /golden)

*لرګين (لرګی + ين =چې لرګی پکې کارول شوی وي يا له لرګيو جوړ وي)

د نوم يو -يا ډېرګړی ټاکي :

ونه : ډېری بې ساکښو شيانو په جمع کې :غر-غرونه، سيند -سيندونه، کتاب -کتابونه

ان : ډېری د ساکښو ژوندسورو په جمع کې راځي :کب-کبان، هلک-هلکان، لېوه- لېوان

ی : د نرينه نومونو يوګړی لپاره، چې پای غبږ يې په ی پای ته رسېدلي وي؛ لکه: سړی، منګی، څپرکی

ې : د ښځينه ډېرګړي لپاره، چې يوګړی يې په زور ه پای ته رسېدلي وي؛ پای ته رسېدلی وي لکه ونه - ونې، منه-منې

ي : د نرينه نومونو ډېرګړی په پای کې، چې يوګړی يې په نرمه ی پای ته رسېدلی وي لکه سړی - سړي، منګی- منګي ...

ۍ: د هغوی ښځينه نومونو ډېرګړي لپاره، چې يوګړی يې هم په ۍ راغلی وي لکه ځولۍ- ځولۍ، مانۍ- مانۍ

ځانګړي وروستاړي:

دغه وروستاړي کومې ځانګړې ډلې پورې اړه نه لري، خو واړه نومونه جوړوي :

تګ : خوځښت او يون ښيي لکه پرمختګ، شاتګ...

دود : توګه او طريقه ښيي لکه ليکدود، ژبدود...

ښت : خوځښت، پېښت، زړښت، اورښت...

نګ : ننګ،.غورځنګ، وينګ....

او : نياو (انصاف)، ټينګاو (مقاومت)....

(c) ketabton.com: The Digital Library

وی: په کړنه دلالت کوي لکه درناوی، رڼاوی،.غبرګاوی (فيډبيک...)
او داسې نور....

مختاړي :

دا هغه تاړی دی، چې له يوې کليمې سره په پيل کې نښلول کيږي او ريښيز نوم له نوې مانا سره راوړي .ځينې مختاړي، د وروستاړو غوندې، چې يو کړ پسې وتړل شي، نو يا يې فاعلي او يا يې نوميزه (اسمي) بڼه ټاکي .که ځينې وروستاړي نومونو پسې وتړل شي، نو ستاينومونه ترې جوړوي .

۱ (لاندېني مختاړي ترښتي (ترکيبي) ستاينومونه جوړوي :

بې: مختاړی + نوم لکه بېشمېره، بېسده....
هم : مختاړی + نوم لکه همغږی، هممهال...
يو : عدد +نوم لکه يولاسی، يوموټی...
ګڼ : ستاينوم + نوم لکه ګڼشمېر، ګڼرنګی...
نېک : ستاينوم + نوم لکه نېکمرغه، نېکمل
بد : ستاينوم + نوم لکه بدمرغه، بدرنګه
بډ : ستاينوم + نوم لکه بډګوند(مخالف حزب)
کم : ستاينوم + نوم لکه کمزوری، کممنګی(کم عمره)
خوا : نوم + ستاينوم :خوابدی، خواشينی

۲ (لاندېني مختاړي کړونو پسې تړل کيږي او مانا يې بدلوي :

پرې : پرې کول، پرېښودل، پرېوتل...
تېر : تېروتل، تېر اېستل....

۳ (ځانګړي مختاړي :دغه مختاړي کومې ځانګړې ډلې پورې اړه نه لري :

کېڼ : کيڼلاسی، کيڼ اړخی

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښی : ښیلاسی، ښی اړخی
شا : شاتګ، شالید
سر : سرګڼی، سرپال
نیم : نیمسری(migraine) ، نیمګړی، نیمژبی
په لاندېنيو وييونو کې وروستاړي/ مختاړي په نښه کړئ او ورسره وليکئ، چې دلته د مخکېني لوست پر بنسټ دا تاړی کوم رول لوبوي .لومړی یو ستاسو لپاره حل شوی :
ناسم :دلته نا مختاړی دی او د سم بڼه مخالفه مانا ورکوي او یو ستاینوم دی
بېکاره:
نری :
شنونکی:
کروندګر:
ناسمي :
تېروتنه:
هیلمن:
مانیز :
پیاوړتیا:
ګړدود :
سړي :
خوشالی :
ولسواله:
کوچنیوالی :
پلټاند :
سړیتوب:
خاورین:

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوم :

نوم هغه کلیمه ده، چې یو وګړي، ځای، څیز او احساس نوموي.

وګړی : اتل، ننګیال

ځای : امریکا، لندن، کابل، اسیا، ټاپو...

څیز : تیږه، مڼه، بکس، کټ....

احساس : ډار، خندا، غوسه، ویاړ ....

د نوم ډولونه :

ټولنوم: (common noun)

د نومونو ډلې یا ټولۍ (کاټیګورۍ)تشریح کوي .

ځانګړنوم :(proper noun)

د نومونو په ټولیو (کاټیګوریو) کې ځانګړي څه یا ځانګړې بېلګه نوموي .

د رڼاوي لپاره لاندېنۍ بېلګې وګورئ :

ټولنوم .... ځانګړنوم

انسان .... سړی، ښځه، هلک، جینۍ

مېوه .... مڼه، هندوانه

ژوی .... اوښ، غوا، سپی

څپرکی .... اوړی، ژمی، پسرلی

میاشت .... غبرګولی، لیندۍ، وری

ذات نوم :(concrete noun)

د هغه څه نوم دی، چې سړی یې یا لیدلی، لمسولی، اورېدلی او یا بویولی شي .لکه انسان، ژوی، ځای، څوکۍ او نور هغه څه چې جسمي بڼه لري .

(c) ketabton.com: The Digital Library

مانا نوم:(abstract noun)

د هغه څه نوم، چې سړی يې نــــه ليدلی، لمسولی، اورېدلی او نه بويولی شي .په لنډه ناجسمي شيان .لکه وخت، سوله، مينه، وياړ او داسې نور .

يادونه :اشتقاق شوي يا ترښتي نومونه هم شته .هغه بيا د وروستاړو او مختاړو په برخه کې وګورئ .

کړاو(تمرين):

لاندېني نومونه د نوم ډولونو په کومه کاتېګورۍکې راځي :لومړی يو تاسو لپاره حل شوی دی :

١ **منی** :هم ځانګړنوم دی او هم مانا نوم دی

٢ **کتاب:**

٣ **انديښنه:**

۴ **پکتيا:**

۵ **ولسوالي:**

۶ **نارنګ ولسوالي**

٧ **رڼا :**

٨ **مالټه:**

٩ **ډار:**

١٠ **احمد:**

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړونه (فعلونه) :

د کړ پېژندون:
هغه ویی (لفظ)دی، چې کړنه او پېښنه څرګندوي .کړ ته مهالویی هم ویل کیږي، دا ځکه چې له مهالونو سره اړول کیږي، یانې اوړون پیدا کوي.
بېلګې :کول، راوړل، وهل، لمبېدل، رسېدل، خوړل، څښل او داسې نور.
په ټولیز ډول کړ په دوو بڼو وېشل کیږي، چې یو یې لازمي کړ(فعل) دی او بل متعدي کړ(فعل) دی.

متعدي کړ:(transitive verb)
هغه کړ دی، چې تل په غونډله یا جمله کې له یو مفعولسره (object) راوړل کیږي .هغه مفعول یو نوم، نومځری) ضمیر (یا کوم عبارت کېدای شي . کړونه لکه خوړل، نیول، وهل، څښل، اغوستل (...) معتدي فعلونه دي .
بېلګې:
۱ زه اوبه څښم . (دلته کړ څښم دی او مفعول یې اوبه دي .)
۲ هغه کبان نیسي .(دلته کړ نیسیدی او مفعول یې کبان دي .)
۳ احمد زه ووهلم .(دلته کړ ووهلم دی او.مفعول یې زه دی.)
۴ زه ډېرې خبرې نه شم کولی .(دلته کړ" نه شم کولی " دی او" ډېرې خبرې " مفعول دی.)
مفعول دوه ډوله دی، چې دواړه له متعدي کړ سره په جمله کې راوړل کیږي . یو ډول یې سیده مفعول (direct object) دی او بل یې ناسیده مفعول (indirect object)دی.

سیده مفعول هغه دی، چې آر کړ (اصلي فعل)یې په مستقیمه توګه اغېزمنوي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پورتنيو بېلګو کې مفعولونه سيده دي.
که لومړنۍ بېلګه زه (اوبه څښم) د شننې لپاره بيا راواخلو، نو اوبه سيده مفعول دی او څښل آر يا ټوليز کړ (main verb) دی .

ناسيده مفعول هغه دی، چې په جمله کې له سيده مفعول سره اړيکه لري . ځينې ژبپوهان يې د سيده مفعول ترلاسونی (recipient) بولي، ځکه چې سيده مفعول ناسيده مفعول ته رسېږي .ځينې متعدي کړونه هم له سيده او هم له ناسيده مفعول سره کارول کېږيو لکه ورکول، ښودل، پېرودل، کول او نور هغه کړونه، چې په " ول "پای ته رسېږي .

بېلګې:

١ : (هغه ماته يوه ډالۍ راکړه) .دلته' ماته 'ناسيده مفعول دی او" يوه ډالۍ " سيده مفعول دی؛ او راکړه، چې د ورکولو تېرمهالي بڼه ده، آر يا ټوليز کړ دی.
٢ : (احمد ملګري ته د خپل ټولګي انځور وښود) .دلته' خپل ملګري ته " ناسيده مفعول دی او ' خپل ټولګي انځور ' سيده مفعول.

لازمي کړ(intransitive) :

هغه کړ دی، چې بې له کوم مفعول کارول کېږي، لکه ژړېدل، خندېدل، ولاړېدل، ويرېدل او نور هغه کړونه، چې په ېدل يا کېدل پای ته رسېږي .

بېلګې:

١ : زه ژاړم.
٢ : هغه پر هره خبره خاندي.
٣ : ننګيال سخت وډار شو .

لکه څنګه يې مخکې يادونه وشوه، لازمي کړونه په" ېدل "پای مومي او متعدي کړونه په" ول ."په لومړني انځور کې د دواړو بېلګې کتلې.
بېلګې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

لازمي .... معتدي :

خوښېدل..... خوښول

خوږېدل ...... خوږول

لړزېدل .... لړزول

خبرېدل .... خبرول

ځینې لازمي کړونه دي، چې له ستاینومونو(صفتونو)څخه یې ریښه اخیستې وي، ډېری ناکره کارول کیږي:

ناکره .... کره:

سپک کیږي ...... سپکیږي

مین کیږي ....مینیږي

زوړ کیږي ....زړیږي

کلک کیږي ....کلکیږي

په ډېرو داسې ورته کړونو کې" ستاینوم + کیږي " ستاینوم+یږي" بدلیږي او له ستاینوم سره نښلیږي .

د کړ (فعل) برابرونه په اوس- او تېرمهال کې:

لکه څنګه چې جوته ده، په اوسمهال کې کړ په جمله کې له کړند (فاعل) سره برابریږي. کړند یو نوم یا یؤ نومځری (ضمیر) کېدای شي. کړند هغه څه یا چاته ویل کیږي چې یوه کړنه ترسره کوي.

بېلګې د رڼاوي لپاره:

✓ ننګیال کتاب لولي. => لولي کړ دی، چې له کړند (ننګیال) سره برابر شوی، کتاب سره نه.

✓ هغه یوه لیکنه کوي. => دلته 'کوي' کړ دی، چې له کړند (هغه) سره برابر شوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اوسمهال کې د کړ اوړون فعلي وروستاړي په دې بڼه دي:

زه ..... م => زه لرم

ته ...... ې => ته لرې

هغه .... ي => هغه لري

موږ ..... و => موږ لرو

تاسو .... ئ => تاسو لرئ

هغوی ... ي => هغوی لري

دغه قاعده ساده راتلونکي مهال پورې هم اړه لري. یانې که په جمله کې مفعول شته وي، نو کړ ورسره برابرېږي او فعلي وروستاړي هم یو شان پاتې کېږي. که همدا لومړنۍ بېلګې راواخلو، نو داسې راځي:

✓ ننګيال به کتاب ولولي.

✓ هغه به یوه لیکنه وکړي.

په تېرمهال (د تېرمهال په ټولو ډؤلونو کې) کې بیا داسې نه ده. هلته کړ له مفعول سره برابرېږي او هغه هم په نوږي (جنس) او شمېر (عدد) کې. لومړی پر ساده تېرمهال رڼا اچوو او وروسته د تېرمهال پر نورو ډولونو.

که پورتنۍ بېلګې راواخلو او په ساده تېرمهال کې وکاروو، نو داسې راځي:

✓ ننګيال کتاب ولوستو. => دلته 'ولوستو' کړ دی چې له مفعول 'کتاب' سره برابر شوی دی او کتاب نرینه/یوګړی (مذکر /مفرد) دی. که چېرې کتابونه په جمله کې راغلي وای، نو د 'ولوستو' پر ځای ولوستل راځي - یانې د کړ په ریبنه پسې ل ترل کېږي.

✓ هغه لیکنه وکړه. => دلته 'وکړه' کړ دی چې له مفعول 'لیکنه' سره برابر شوی دی او ډوډۍ ښځینه/یوګړی (مونث /مفرد) دی.

که چېرې پۀ جمله کې لیکنې (د لیکنه جمع) راغلې وای، نو بیا د 'وکړه' پر ځای وکړې راځي - یانې د کړ په ریبنه پسې اوږده ې ترل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پورتنیو بېلګو پر بنسټ دا څرګندېږي، چې په تېرمهال کې کړ پورې یو ځانګړی فعلي وروستاړی تړل کېږي، کله چې له مفعول سره په نوري او شمېر کې برابر شي.

★ که مفعول نرینه یوګړی وي، نو کړ ریښنه پسې و (واو) تړل کېږي لکه ما کتاب ولوستو.

★ که مفعول نرینه ډېرګړی وي، نو کړ ریښنه پسې ل (لام) تړل کېږي لکه ما کتابونه ولوستل.

★ که مفعول ښځینه یوګړی وي، نو کړ ریښنه پسې ه (زور) تړل کېږي لکه ما لیکنه وکړه.

★ که مفعول ښځینه ډېرګړی وي، نو کړ ریښنه پسې ې (اوږده يې) تړل کېږي لکه ما لیکنې وکړې.

خو په اوسني لیکدود کې "یوازې" کړ پسې و (واو) نــه تړل کېږي، که مفعول نرینه/یوګړی وي. کله ورپسې ه (زورکی) تړل لکه وواهه (ووهلو) او وتاړه (وتړلو) ... . او کله ورپسې هېڅ هم نه تړل کېږي لکه وښود (وښودو)، وکړ (وکړو) او داسې. خــو که چېرې داسې پاتې شي، نو ژبنۍ ربړې او ستونزې زده کوونکو لپاره پنځوي.

که چېرې همدا ځانګړی فعلي وروستاړی 'و' وکاروو، نو له دې سره به اسانتیا رامنځته شي، یوه نوې او اړینه قاعده به رامنځته شي او په لر او بر کې ژبنۍ نژدوالی ډېر شي.

د دغې سولمنې (منطقي) او اړینې قاعدې له مخې به د کړونو ریښنو پسې و وروستاړی تړو، چې کله مفعول په تېرمهال کې نرینه یوګړی وي.

کره بڼه ....اوسنۍ بڼه ...... بېخي ناسم:

وکړو .... وکړ .... اوکړ /اوکړو

وښودو .... وښود ...... اوښود/اوښودو

وکتو .... وکاته .... اوکاته/اوکتلو

ونیوو .... ونیوه ...... اونیوه/ اونیولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخوړو .... وخوړ .... اوخوړ /اوخوړلو

ولوستو .... ولوست .... اولوست/اولوستو

ووهلو .... وواهه ..... اواهه /اوهلو

وليکو .... وليکه ...... اوليکخ /اوليکو-لو

او داسې نور

ساده تېرمهال په دې هم اسانه پېژندل کېږي، د فعلي وروستاړو تر څنګه "يــو" فعلي مختاړی هم لري - يانې 'و'. پورته بېلګې وګورئ؛ ټولې په و پيلېږي.

يادونه: که چېرې په غونډله (جمله) کې مفعول نه وي راغلی، نو بيا کړ له کړند سره برابرېږي او له هماغو فعلي وروستاړو سره اړول کېږي لکه په اوسمهال کې، خو يوازې د درېيم کس يو او ډېرګړی (هغه او هغوی) لپاره بدلېږي.

زه .... **م:** زه لاړم (لکه په اوسمهال کې)

ته .... **ې:** ته لاړې (لکه په اوسمهال کې)

هغه ...... **و:** هغه لاړو

موږ......... **و** :موږ لاړو (لکه په اوسمهال کې)

تاسو.......**ئ:** تاسو لاړئ (لکه په اوسمهال کې)

هغوی ... **ل:** هغوی لاړل

څنګه چې په پيل کې يادونه وشوه، د تېرمهال په نورو ډولونو کې هم کړ له مفعول سره برابرېږي، که چېرې په غونډله کې يو مفعول راشي.

نابشپړ (جرياني) تېرمهال:

دا مهال هله کارول کېږي، کله چې يوه کړنه په تېرمهال کې روانه وي.

که پيلنۍ دوې بېلګې راواخلو:

✓ ننګيال کتاب لوستلو.

✓ هغه يوه ليکنه کوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

✓ ننګيال کتابونه لوستل.

✓ هغه ليکنې کولې.

!! کوم فعلي وروستاړي چې په ساده تېرمهال د مفعول – کړ برابرونې لپاره راځي، هماغه په نابشپړ تېرمهال کې هم راځي. يوازېنی توپير يې دا دی، چې په نابشپړ تېرمهال کړنومی (مصدر) نه بدلېږي – لکه په ساده تېرمهال کې چې کول پر کړ اوښتی. همدارنګه د کړ تر رينښې مخکې 'و' مختاړی نه راځي.

نږدې بشپړ تېرمهال:

دا مهال هله کارول کېږي، چې يوه کړنه ترسره شوې وي او له اوسمهال سره ډېر مهالي واټن ونلري او اغېز يې تر اوسمهال پورې وغځېږي. که پيلنۍ دوې بېلګې راواخلو:

✓ ننګيال کتاب لوستلی دی

✓ هغه يوه ليکنه کړې ده.

✓ ننګيال کتابونه لوستلي دي.

✓ هغه ليکنې کړې دي.

څنګه چې له بېلګو معلومېږي، په نژدې بشپړ تېرمهال کې کړ له دوو برخو جوړ دی، چې يو آر (اصلي) کړ دی او بل مرستيال کړ.

دغو جملو کې لوستل او دی/دي/ده مرستيال کړ دی چې په برابرونه کې بېل فعلي وروستاړي لري.

* نرينه مفعول يوګړی: **کړ+ی دی**

* نرينه مفعول ډېرګړی: **کړ+ي دي**

* ښځينه مفعول يوګړی: **کړ+ې ده**

* ښځينه مفعول ډېرګړی: **کړ+ې دي**

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیرې بشپړ تېرمهال:

هله کارول کېږي، چې کله یوه کړنه ډېر شاته په تېرمهال کې بشپړه ترسره شوې وي او له اوسمهال سره هېڅ تړون نه لري.

که بیا پیلنۍ بېلګې راواخلو:

✓ ننګیال کتاب لوستلی و

هغه لیکنه کړې وه

ننګیال کتابونه لوستلي ول

هغه لیکنې کړې وې

دلته فعلي وروستاړي نژدې بشپړ تېر مهال ته ورته دي او یوازې مرستیالکړ بدلېږي.

- نرینه مفعول یو ګړی: **کړ+ی و**
- نرینه مفعول ډېر ګړی: **کړ+ی ول**
- ښځینه مفعول یوګړی: **کړ+ې وه**
- ښځینه مفعول ډېر ګړی: **کړ+ې وې**

مرستیال کړونه:

مرستیال کړ هغه کړ دی، چې په یوه جمله کې تل د یو آر کړ (اصلي فعل)بدرګه کوي او ددوی ښکارندویي کوي .دوی آرو کړونو ته ګرامري او دندیزه (فنکشنل) مانا ورزیاتوي.

دوی په جمله کې یواځې نه شي راتلای .که راشي، نو کومه مانا نه ورکوي .

یوه بېلګه :

ما ډوډۍ خوړلې ده <----- .دغه غونډله کې آر کړ" خوړلې " دی او مرستیال کړ" ده ."

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو مرستیال کړونه :

به:

۱: راتلونکي مهال ته اشاره کوي او هوډ او پرېکړو لپاره راځي .

بېلګې :

* زه به راشم . (راشم آر کړ دی او به مرستیال کړ)
* زه به ډوډۍ وخورم . (وخورم آر کړ دی)
* زه به خامخا راځم. (راځم آر کړ)

۲: په تېرمهال کې هغو کړنو ته اشاره کوي، چې ناشونتیا ښيي.

بېلګې :

* ما به دا کار کړی وای، خو ستړی وم.
* هغه هغه به درغلی وای، خو تا خوابدی کړی و.

۳ : یو ګمان یا انګېرنې لپاره راځي :

بېلګې:

* دا ځمکه لنده ده .باران به ورېدلی وي.
* اتل به په کارونو کې بوخت وي، ځکه چې اړیکه کمه نیسي .

ول:

مانا یې شتون دی . له آر کړ سره په تېرمهال او راتلونکي مهال کې مرسته کوي – له ساده تېرمهال پرته .د تېرمهال په ځینو بڼو کې" ول "خپل شکل بدلوي .

"ول (be) "یوازېنی مرستیال کړ دی، چې په اوسمهال او ساده تېرمهال کې د آر کړ په توګه هم راځي .لکه زه خوشاله یم (اوس)او زه خوشاله وم (تېر) <══ .آر کړ هغه کړ دی، چې په جمله کې یواځې راتلای شي او یوه مانا هم ورکوي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په تېرمهال کې د" ول "اوړون :

وم، وې، و، وه، وو، وئ، ول(وو)

بېلګې:

* هغه نه و راغلی(. راغلی آر کړ دی او و مرستیال کړ)
* هغوی هلته تللي ول . (تللي آر کړ دی او ول مرستیال کړ)

په ارماني، شرطي، توصیي یا هم (فرضي) او ګماني تېرمهال کې" ول " خپله بڼه پر" وای "یا پر" وي "بدلوي" .وي "یوازې ګماني تېرمهال کې راځي .

بېلګې :

* کاش زه هلته وای. (ارماني)
* که زه راغلی وای، ښه به وای . (شرطي)
* ته باید راغلی وای . (فرضي)
* هغه به درغلی وي، خو تا به نه وي لیدلی . (ګماني)

باید:

فرض، پیاوړی وړاندیځ او پیاوړې سپارښتنه څرګندوي .

* زه باید دغه کار وکړم . (فرض)
* ته باید راغلی وای .
* ته باید ډېر درس ووایې، ګنې بریالی کېدل ګرانه ده . (پیاوړی وړاندیځ)
* ته باید دغه فلم هرو مرو وګورې .ډېر خوند کوي. (پیاوړې سپارښتنه)

شول :

وړتیا او توان څرګندوي:

* زه دا کار کولی شم .
* هغوی راتلای شول، خو زړونو یې نه غوښتل .

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېدل: یوازې په بېچاره) مجهول (passive/ جمله کې د مرستیال کړ په توګه کارول کېږي. بېچاره جمله هغه ده، چې فاعل پکې سم څرګند نه وي .

* هره ورځ انسانان وژل کېږي .
* بریالی کېدل ګرانه نه ده، که کوښښ وکړې.

په لاندېنیو غونډلو کې آر کړ او مرستیال کړ په نښه کړئ او دواړو لپاره دوه بېل رنګونه د اسانتیا لپاره وکاروئ .
(یادونه :په یوه غونډله کې تر یو ډېر کړونه راتلای شي)
یادونه :اتمې جملې ته ځانګړې پاملرنه وکړئ!

١ (زه کور ته ځم.
٢ (ما لږه ډوډۍ وخوړه.
٣ (ما هغه ته وویل، چې دلته راشي .
۴ (زه ستړی یم، ځکه چې ډېر کار مې کړی دی .
۵ (زما ملګري دغه کتاب په یوه اوونۍ کې ولوست.
۶ (زه به دغه کار ترسره کړم .
٧ (احمد کولي شول، چې راشي.
٨ (هغه خوشاله و.
٩ (په ښوونځي کې ماشومان نه وهل کېږي.
١٠ (ته باید غلی کېنې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستاينوم:

هغه وييکی (کليمه)ده، چې د نومونو اکر او ځرنګوالی تشريح کوي لکه ښکلی، کوچنی، نری، ستر، لوی، سور، تور، ناسم، سم او داسې نور .ستاينوم د" څنګه دی/ده/دي؟ "پوښتنه ځوابوي .

په پښتو کې ستاينوم د نوم له نوږي(جنس)او شمېر(عدد)سره برابرېږي.
بېلګه :
احمد يو هلک دی => .که دغې جملې ته ستاينوم" ښکلی "ورزيات کړو، نو بيا داسې؟ راځي :**احمد يو ښکلی هلک دی** .دلته هلک نرينه يوګړی دی، نو ښکلی هم په نرمه ی ليکل کيږي .که د يوې جينۍ خبره وکړو، بيا ښکلی پر ښکلې بدلېږي - ياني **موسکا يوه ښکلې جينۍ ده .**
په پښتو کې ځينې کم ستاينومونه، چې په زور ه پای ته رسېدلي وي، په نوږي او شمېر کې نه بدلېږي .لکه تکړه، ښايسته او داسې نور.

د ستاينوم ډولونه:
د موقيعت له مخې په دوه ډوله دي:
۱ : **بر ستاينوم** :تر نوم مخکې راځي:
* يوه ښکلې ښځه راغله . (ښکلې تر نوم مخکې راغلی)
* دا سور ګاډی زما دی .
۲ : **لر ستاينوم** :تر نوم وروسته راځي .
* دغه سړی رښيتنی دی. (رښتينی تر سړي وروسته راغلی)
* هغه ګاډی سور دی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نوږي (جنس) او شمېرنوم (عدده) مخې د ځينو ستاينومونو اوړون

١) د هغو ستاينومونو نرينه بڼه، چې په يو بېواک غږ پای ته رسېږي، په يه او ډېرګړي (مفرد + جمع) کې يو ډول پاتې کېږي يا نه بدلېږي . خــو ښځينه بڼه يې په دواړو حالتونو کې (يو او ډېرګړی) کې بدلېږي.

مخکې له دې چې پر دغې سکالو رڼا واچوو، نو لومړی بايد پر دې پوه شو، چې بېواک غږ څه ته وايي.

★ **بېواک يا کانسوننټ غږونه** هغه غږونه دي، چې د دوی د ادا پر وخت د هوا جريان خنډېږي – يانې د هوا جريان پر وړاندې خنډ او مانې رامنځته کېږي.

بېواک غږونه:

ج/خ/څ/ځ/غ/هـ/ګ/ډ/د/ک/م/ن/ڼ/ت/ټ/ل/ب/پ/ی/س/ش/ښ/و/بېواک و (ؤ)/ر/ړ/ږ/ژ/ز + (ح/ف/ث/ق/ص/ض/ذ/ط/ظ)

د سکالو رڼاوي (وضاحت) لپاره يوه بېلګه، چې ښنګه په بېواک غږ پای ته رسېدونکي ستاينومونه نرينه بڼې لپاره نهٔ بدلېږي او ښځينه لپاره بدلېږي:

فرمول:

نرينه يوګړی: **آر (اصلي) حالت**

نرينه ډېرګړی: **آر حالت**

ښځينه يوګړی: **آر حالت + ه**

ښځينه ډېرګړی: **آر حالت + ې**

که " سم" د بېلګې پهٔ توګه راواخلو:

نرينه يوګړی: **سم** (لکه: سم ځواب)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نرینه ډېرګړی: **سم** (لکه سم ځوابونه)
ښځینه یوګړی: **سمه** (لکه: سمه خبره)
ښځینه ډېرګړی: **سمې** (لکه: سمې خبرې)

دوې معلومې استثناوې:
۱) شین (نرینه ډېرګړی یې پر شنه بدلیږي).
۲) تریخ (نرینه ډېرګړی یې پر تراخه بدلیږي)

لاندېنی یو څو نورې بېلګې وړاندې کوي:
ستر - ستر - ستره - سترې
خوښ - خوښ - خوښه - خوښې
لوړ - لوړ - لوړه - لوړې
تور - تور - توره - تورې
کلک - کلک - کلکه - کلکې
ویښ - ویښ - ویښه - ویښې

۲) په زورکی (چې یوازېنی خپلواک غږ دی) پای ته رسېدونکي ستیانومونه هم په نرینه یؤ اوډ ېرګړي کې یو شان پاتې کیږي، لکه: ښه، ویده، سپېره، تېره
نرینه یېګړی: ښه/ویده/سپېره..
نرینه ډېرګړی: ښه /ویده/سپېره..
ښځینه یوګړی: ښه /ویده /سپېره (پهٔ زور)..

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځینه ډېرګړی: ښې/ویدې/سپېرې ..

که چېرې په هغه ستاینوم کې، چې په ببواک غږ پای ته رسېدلي وي، تر بېواک غږ مخکې اوږد یا لنډ واو راغلی وي، نو په هغوی کې د یوې ډلې نرینه ډېرګړی (مذکر جمع) بدلیږي او بله ډله یې بیا پورتنۍ (لومړنۍ قاعدې) پورې اړه لري.

د هغې ډلې، چې نرینه ډېرګړی یې بدلیږي، "و" پکې پر "ا" اوړي او په پای کې یې زورکی ه راځي. که د " خوږ (شربت) " بېلګه راواخلو:

ږ یو بېواک غږ دی او تر ږ مخکې اوږد و راغلی. دلته که د خوږ نرینه جمع لیکل وغواړو، نو خواږه راځي. دلته و پر الف اوښتی او په پای کې یې زورکی ۀ راغلی.

دا و یې په ښځینه یو او ډېرګړي کې هم ورکیږي.

نور داسې ستاینومونه دا لاندېني دي.

نرینه م. - نرینه ج. - ښځینه م. - ښځینه ج.

زوړ - زاړه - زړه - زړې

ووړ - واړه - وړه - وړې

لوند - لانده - لنده - لندې

کوږ - کاږه - کږه - کږې

موړ - کاوه - مړه - مړې

سوړ - ساړه - سړه - سړې

رون - رانه - رڼه - رڼې

ړوند - ړانده - ړنده - ړندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوڼ – کاڼه – کڼه – کڼې

پوخ – پاخه – پخه – پخې

خور – خوٚاره – خوٚره – خوٚرې

پروت – پراته – پرتې – پرتې

درون – درانه – درنه – درنې

دروند – درانده – درنده – درندې

دوه ورته ستیانومونه، چې داسې اړول کیږي سور (رنګ) او تود (ګرم) دي.

نرینه یو – نرینه ډېر – ښځینه یو – ښځینه ډېر

سور – سره – سره – سرې

تود – تاوده – توده – تودې ؛

دویمه ډله چې لومړنۍ قاعدې پورې اړه لري – یانې نرینه یوٚ او ډېرګړی یې شان پاتې کیږي:

نرینه یو – نرینه ډېر – ښځینه یو – ښځینه ډېر

تور – تور – توره – تورې

لوی – لوی – لویه – لویې

ډوب – ډوب – ډوبه – ډوبې

جوړ – جوړ – جوړه – جوړې

روغ – روغ – روغه – روغې

سمسور – سمسور – سموره – سمسورې

رغېدلي ستاینومونه:

۱: له کړونو رغېدلي :

(c) ketabton.com: The Digital Library

- دردوونکی (له دردول)
- خواشينوونکی (له خواشينول ...)

۲: له نومونو رغېدلي :
- ستونزمن (سوتونزه + من وروستاړی)
- مانيز (مانا + يز وروستاړی)
- بېخونده (بې مختاړی + خوند)

او داسې نور ....

يادونه :له نومونو رغېدلي ستاينومونه نور د مختاړو او وروستاړو په برخه کې وګورئ !

د درجې له مخې :
- ټوليز(عادي) ستاينوم <== يوازې ستاينوم

لکه :دا ښه هلک دی .
- پرتليز ستاينوم <== تر .... لا/ډېر + ستاينوم

لکه :دی تر تا لا ښه دی.
- تفصيلي ستاينوم <== خورا/ تر ټولو +ستاينوم

لکه :دا تر ټولو/ خورا ښه فلم دی.

په لاندېنيو غونډلو کې ستاينوم په ښنبه کړئ :
(يادونه :په يوه غونډله کې تر يو ډېر ستاينومونه راتلای شي):

۱ : دا ډېر ګلالی ماشوم دی.
۲: سپين غر د وطن يو هسک غر دی .
۳ : دا يوه ښکلې جينۍ ده .
۴ : دغه يو ستونزمن کار دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵ : دومره په زړه پورې او زړه راښکونکې سندره ما تر اوسه نه وه اورېدلې .
۶: هغه تل بېسوله خبرې کوي.
۷: خالد یو غوسناک هلک دی.
۸: الله ج تر هر څه ځواکمن دی .
۹ : دده زوی زښت نیازبین دی.
۱۰ :احمد شابابا یو زړور پاچا و.
۱۱: پرون ترغاک (طوفان)یوه نرۍ ونه ماته کړه.
۱۲: موږ په یو سولییز او پرمختللي هېواد کې ژوند کول غواړو .
۱۳: مړ هم پښتون دی او پړ هم.
۱۴: ژوندی دې وي افغانستان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نومځری:

نومځری هغه کلیمه ده، چې د نومونو استازیتوب کوي، که هغه د انسانانو، ژویو یا شیانو وي .دغه کلیمه په غونډله کې د نوم د تکرار مخه نیسي.

۱ : پیاوړي ځاني نومځري:

په جمله کې کړند(فاعل)څرګندوي :

لومړی تن یوګړی :**زه/ما**

دویم تن یوګړی :**ته/تا**

دریم تن یوګړی نرینه :**هغه/دی**

دریم تن یوګړی نرینه :**هغـه/دا**

لومړی تن ډیرګړی :**موږ**

دویم تن ډیرګړی :**تاسو**

دریم تن ډیرګړی :**هغوی/دوی**

۲ : کمزوري ځاني نومځري :

یو ګړی .... **ډیرګړی** :

مې .... مو

دې .... مو

یې .... یې

دا مې کور دی . (دا زما کور دی)

دا مو کورونه دي. (دا زموږ کورونه دي)

دا دې کور دی؟ (دا ستا کور دی؟)

دا مو کورونه دي؟ (دا ستاسو کورونه دي؟)

دا یې کور دی . (دا د هغه کور دی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا يې کورونه دي. (دا د هغوی کورونه دي)

۳ : د تول ښبتنوالي نومځري:

زما، ستا، د هغه/دده، دهغې/ددې، زموږ، ستاسې، دهغوی/د دوی

۴: مفعولي نومځري:

✓سيده مفعولي نومځری (direct object):

ځاني نومځري هم د سيده مفعول په توګه کارول کيږي .سيده مفعول هغه دی، چې آر کړ) اصلي فعل (يې په مستقيمه توګه اغېزمنوي .

بېلګې:

*خوشال زه ووهلم <= .خوشال دلته فاعل دی /زه يو سيده مفعول دی، چې آر کړ" ووهلم "يې په مستقيمه توګه اغېزمنوي .

*هغه موږ وروسته خبر کړو <= هغه او موږ دواړه ځاني نومځري کېدای شي، نو دې ته به ګورو، چې کړنه ياني" خبرول "دلته څوک ترسره کوي .دلته هغه فاعل دی، نو ځاني نومځری دی او موږ سيده مفعول، دا چې آر کړ "خبر کړو " يې اغېزمنوي .

✓ناسيده مفعولي نومځری (indirect object):

ماته، تاته، هغه/ ده ته، هغې/دې ته، موږ ته، تاسې ته، هغوی/دوی ته

چې له ځاني نومځري سره " ته "سربل وي، نو ناسيده مفعولي نومځری ترې جوړوي.

ناسيده مفعول هغه دی، چې په جمله کې له سيده مفعول سره اړيکه لري .

ځينې ژبپوهان يې د سيده مفعول ترلاسونی (recipient) بولي، ځکه چې سيده مفعول ناسيده مفعول ته رسيږي .

*هغه ماته يو کتاب راکړ <= هغه يو ځاني نومځری (فاعل)دی او" ماته " ناسيده مفعول .په دغه جمله کې يو کتاب سيده مفعول دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه :د کړ په برخه کې د سيده او ناسيده مفعول شننه وگورئ !

۵: پوښتنومځري:
څوک، چا، کوم
درې واړه هم ځاني نومځري او هم سيده مفعولي نومځري کېداى شي .
همدارنگه ناسيده مفعولي هم کېداى شي، که" ته "سربل ورزيات شي.
بېلگې:
څوک راغی؟ <= دلته څوک فاعل دی
څوک يې وواژه؟ <= دلته څوک سيده مفعول
چا دغه کار وکړ؟ <= چا دلته فاعل دی
هغه چاته وويل؟ <= چاته دلته ناسيده مفعول دی

۶: دنغوتې نومځرى (اشارې ضمير:)
څيزونو، انسانانو يا ژويو ته نغوته کوي :
دغه (دغې، دغو)، همدا (همدې), دې، همدوى,دوى، همده---

۷: د اړيکنومځرى :
چې [پاملرنه !! !په غونډلو کې کوم چې يا چا چې ناسم دي - يوازې چې سم راځي]
بېلگې :هغه سړى، چې هلته ولاړ دى، زما ورور دی <= .چې اړيکنومځرى دی
ناسم به داسې واى :هغه سړى، کوم چې هلته ولاړ دی، زما ورور دی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړول:

هغه وییکی ده، چې په یوه غونډله کې د ځای، مهال او د یوې کړنې یا پېښې څرنګوالي په اړوند زیات معلومات ورکوي .کړول د څه ډول، کله، چېرې/چېرته پوښتنو ځواب ورکوي .
کړولونه) قیدونه (په څو ډولونو وېشل کیږي :

مهالي کړولونه :نن، پرون، سباته، اوس، وروسته، بیا، همېشه، پخوا، مخکې، کله ناکله، تل، ناوخته

ځایي کړولونه :هلته، دلته، بر، لر، دېخوا، اخوا، پورته، ښکته، دباندې، بهر، دننه، مخ ته، شاته، ښۍ خوا، کیڼه خوا، تر څنګ، په خوا کې، تر منځ، په مینځ کې، ..

د څرنګوالي کړولونه :ناڅاپه، سخت، ورو ورو، په چټکۍ سره، په اسانۍ سره، په بیړه، په پام سره، په درناوي، په توکه، په مرسته، او نور ستیانومنه) صفتونه (چې له* په * سره راځي .

د اندازې یا کچې کړولونه :ډېر، لږ، زښت، خواره، پرېمانه،بېخي

د نفې کړولونه :هېڅکله هېچېرې

د لامل (دلیل)کړولونه :له کبله، له لامله، یانې

د شونتیا کړولونه :ښایي، کېدای شي، ګوندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سربل او وستربل :

سربل او وستربل په ګډه سره په يوه غونډله کې د يو نوم او نومځري بدرګه کوي او له هغوی سره د يوې ځانګړې ژبدوديزې اړيکې په موخه کارول کېږي .په ټوليز ډول يو ځای، لوری، واټن، مهال، پرتله او تول (ملکيت) څرګندولی شي .

په پښتو کې **سربل** تر يو نوم يا نومځري مخته راځي .سربلونو کې د، ته، پر، په، له او تر راځي.

وستربل تر يو نوم يا نومځري وروسته راځي او په خپلواکه توګه بې له سربل نه شي کارول کېدای .په وستربلونو کې راځي :کې، سره، لپاره، باندې، لاندې، مخکې او داسې نور راځي .

لاندېني سربل + وستربل يوون ځای څرګندوي:

سربل ... وستربل : بېلګه

په ...... کې :زه په کور کې يم.

پر ...... سر :د بام پر سر ولاړ ده.

پر ..... باندې :کتاب پر مېز باندې کېښوده.

تر ..... لاندې :بکس تر مېز لاندې پروت دی.

د .... له سره :د غر له سره ټول ښار ليدل کېږي

د ...... تر شا :فابريکه د ودانۍ تر شا دهو

د ....تر منځ :هلک د دوو ښځو ترمنځ ولاړ دی

لاندېني سربل + وستربل يوون لوری څرګندوي:

سربل ....وستربل : بېلګه

له ...... څخه/ځنې :هغه له کابل څخه راغی

تر ...... پورې :تر ښار پورې مې ورسوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاندېني سربل + وستربل يوون مهال څرگندوي:

سربل ... وستربل : بېلگه

تر/ له .... وروسته :تر غرمې وروسته راشه.

تر/له.... مخکې :تر ۹ بجو مخکې راشه .

تر ....پورې :تر راتلونکې اوونۍ پورې هلته دی

لاندېني سربل + وستربل يوون اړيکه څرگندوي:

سربل ..... وستربل : بېلگه

له .... سره :له هغه سره کور ته ځم.

لاندېني سربل + وستربل يوون پار څرگندوي:

سربل ..... وستربل : بېلگه

د .... لپاره :د هغه لپاره هر څه کوم.

خپلواک سربلونه – يوائې کارېدونکې:

د : څښتنوالی څرگندوي :زما د گاډي رنگ سور دی.

ته : لوری څرگندوي :زه ښار ته ځم.

پر : د کارونې ډېر ځايونه لري .د مهمو توپيرونو په برخه کې تشريح وگورئ.

تر : پرتله څرگندوي :تر تا هغه ښه دی.

له : لوری يا اړخ :له تاسو مننه کوم.

په لاندېنيو غونډلو کې سربل او وستربل په په نښه کړئ او وروسره وليکئ، چې دلته يو لوری، ځای، مهال، لامل، پرتله يا ... څرگندوي :

(يادونه :په يوه غونډله کې تر يو ډېر کړونه راتلای شي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ (زه تر تا مشر یم.
۲ (هغه په کابل کې اوسیږي.
۳ (پیشو تر مېز لاندې پټه ده.
۴ (زما شخولی د الماریٔ پر سر اېښی دی.
۵ (زه له هغه سره ښار ته ځم.
۶ (هغه د خپل ملګري لپاره سرښندنه وکړه.
۷ (هغه له کلي څخه ښار ته راغی.
۸ (له دوو کالو راهیسې پښتو زده کوم.
۹ (زه به تاته تر ماسپښین مخکې درشم.
۱۰ (د هغه ورور نعیم نومیږي.
۱۱ (د دې غره له سره ټول ښار لیدلی شې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړیکوییکي :

هغه وییکی ده، چې جملې یا د جملو برخې سره نښلوي او مفکورې پیاوړې کوي .

تړ اړیکوییکی:

هغه اړیکوییکی دی، چې یوه بېواکه غونډله (جمله) له یوې خپلواکې غونډلې نښلوي .**خپلواکه غونډله** هغه ده، چې یواځې یا ګوښې راتلای شي او کومو اضافي معلوماتو ته اړتیا نه لري، چې له ژبدودیز پلوه یې بشپړه کړي.غونګله زه ښار ته ځم <== .دا یوه خپلواکه غونډله ده، چې یو فاعل، کړ او مفعول لري **.بېواکه غونډله** هغه ده، چې خپلواکه غونډله پسې د زیاتو معلوماتو په موخه او ډېری د دمکۍ) کاما = ، (په مرسته نښلول کیږي او یواځې نه شي راتلای . هغه زیات معلومات کېدای شي :مهالي، ځایي، النبي او اړیکي یا شرطي .

بېلګه:

هغه سړی، چې هلته ولاړ دی، زما ورور دی.

==>هغه سړی زما ورور دی دلته خپلواکه غونډله ده او" چې هلته ولاړ دی " زیات اړیکي معلومات دي، چې د" چې "اړیکوییکي په مرسته د بېواکې غونډلې په توګه خپلواکې غونډله پسې تړل شوي .همدارنګه تر" چې "مخکې دمکۍ) ، (راغلې .

لاندېني د پښتو تړ اړیکوییکي دي :

-سره له دې چې
-څنګه چې
-آن دا چې
-چې (اړیکه)
-کله چې(مهال)
-بیا(شرط)

(c) ketabton.com: The Digital Library

-ځکه چې (لامل)
-دا چې (لامل)
-نو (لامل)
-نو ځکه (لامل)
-تر څو(مهال/ شرط)
-که(شرط)
-که چېرې (پیاوړی شرط)
-چېرته چې (ځای)
-یو ځل چې (شرط)
-مخکې له دې چې(مهال)
-بې له دې چې

رابطه اړیکوییکی :

هغه اړیکوییکی دی، چې وییونه، څو عبارتونه او یا څو خپلواکې غونډلې سره تړي .

لاندېنې اړیکوییکې په پښتو کې د رابطې اړیکوییکې دي :

-**خو**

-**او** (ماته د پښتو او انګرېزي کتابونه خوند راکوي) .دلته دوه وییونه سره تړي

- **بلکې**

- **یا** :(زه به درشم او یا ته راشه، که شونې وي) .دوه عبارتونه سره تړي .

تر خو او بلکې مخکې یوه دمکۍ(کامه)راځي، لکه :زه راغلم، خو هغه هلته نه و .

(c) ketabton.com: The Digital Library

همکار یا بشپړاند اړیکوییکی :

هغه وییکی دی، چې له دوو وییکو جوړ وي او په ګډه همکارۍ سره د یوې جملې برخې له یوې بلې سره په اړیکه کې راولي .په بله وینا دوی تل یوه جوړه وي .

لاندېني اړیکوییکي په پښتو کې همکار اړیکوییکي دي :

ـ **یا ... یا** :یا ته راشه یا به زه درشم .

ـ **نه .... نه** :نه مې دا خوښېږي، نه مې هغه.

ـ **نه یوازې ... بلکې هم** :نه یوازې ته ګرم یې، بلکې زه هم.

ـ **هم .... هم** :هم ته ګرم، هم زه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

درېیم څپرکی

نرمه یا(ay)

۱: دځینو یوګړیزو (مفرد مذکر)نومونو لپاره لکه :

سړی، پسرلی، منګی، زمری، اوړی، لرګی

۲: د هغه ستاینومونو لپاره چې د یوګړیز (مفرد مذکر)نومونو لپاره کارول کیږي لکه :

بریالی (احمد بریالی دی)

ننګیالی (خوشال بابا ننګیالی و)

ښکلی (یو ښکلی منګی)

نری (دا سړی نری دی)

۳: دهغه یوګړیزواغل نرینه(مفرد مذکر)نومونو لپاره چې له کړونو (فعلونو) څخه منځ ته راشي لکه:

زده کوونکی (له زده کولو څخه)

کارکوونکی (له کار کولو څخه)

څېړونکی (له څېړلو څخه)

خرڅوونکی (له خرڅولو څخه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴: همدارنګه د کړونو په پای کې، چې کړند یا مفعول پورې اړه لري او هغه نرینه یوګړی (مفرد مذکر) وي لکه :

***ما کار کړی دی.** (کړی "تولیز فعل دی او" دی "مرستیال فعل، چې "کار "پورې اړه لري او" کار "نرینه یوګړی دی او مفعول په توګه کارول شوی)

***زه راغلی یم** (" راغلی " عمومي کړ دی، چې" زه "پورې اړه لري او دغه زه دلته د فاعل په توګه کارول شوی.)

یادونه :که دغه دویمه جمله یوې جینۍ ویلې وای، نو بیا به مو د" راغلی "پر ځای" راغلې "لیکله، ځکه چې جینۍ ښځینه وګړی دی .خو ددې اړوند معلومات به تاسو د اوږده ې په برخه کې ترلاسه کړئ .

۵: ځاني نومځري(شخصي ضمیرونه) دی (هغه) او دوی(هغوی) هم په نرمه یا لیکل کیږي.لکه:

دا احمد دی .دی په هغه کلي کې اوسیږي.

دوی ټول زما ښۀ ملګري دي .

۶ : د ځینو عمومي او ډېرو کاربېدونکو ویيونو (لفظونو) په پای کې راځي، لکه:

ځای، پای، پوهاوی، درناوی، سپیناوی، غبرګاوی(فیډبیک)، مخنیوی، لاسنیوی، رڼاوی، زوی، خوی، لوی، بوی، راتلونکی، بچی(نرینه)، وګړی، مړی (جسد), ژوی(حیوان)، څاروی، اوړی(موسم)، ژمی(موسم)، منی (موسم)، څلی، ښاغلی، خلی (اور بلولو وړوکی لرګی)

پاملرنه :په لنډو ټکو، نرمه (ی)د هر هغه ویي لپاره راځي، چې نرینه وي او یو ګړی(مفرد مذکر)وي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګې :

- هغه سړی یا وګړی، چې له نورو سره مرسته کوي، هغه به تل بریالی وي.
- د هغه خواپوري ځپرکی اوړی دی او د ډېر ساړه له کبله ژمی خوند نه ورکوي.
- زمری داسې یو غښتلی او وېروونکی ژوی دی، چې د ځنګل پاچا یادېږي.
- احمد خپلې مور غره ته لرګیو پسې لېږلی و او ده له ځان سره یو ستر لرګی راوړی دی.
- خوشال بابا داسې یو پاوړی او توریالی جنګیالی و، چې د پښتو په شعرونو ډېر یادېږي.
- هغه د مېوو پلورونکی یو رښتینی سړی دی، نو ځکه هر پېرودونکی (مشتري) د ده له هټۍ سودا اخلي.
- اتل د نهم ټولګي یو تکړه زده کوونکی دی.
- ما هغه ته یو لیک لېږلی دی، خو ده لا ځواب نه دی راکړی.
- ما دغه کتاب دوې میاشتې مخکې پېرودلی و او اوس مې بشپړ لوستلی دی .
- احمد، اتل او پاځون زما کشران ورونه دي .دوی ټول پر ما ګران دي .
- دا یو ښکلی ځای دی .هر ډول زرغون نیالګی پکې پیدا کېږي.
- په پای کې هر څه ښه کېږي .که ښه نه شول، نو لا پای نه دی .
- درناوی د هغو لپاره نه دیچې وړ یې نه وي، بلکې د هغو لپاره، چې لیاقت یې لري.
- زموږ ښوونکی ډېر پتمن سړی دی .هر څوک یې درناوی کوي .
- حکومت باید جدي ګامونه پورته کړي او د بډې (رشوت) مخنیوی وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ې - اوږده يا (e):

۱: دغه ې د ځينو ښځينه نومونوډېر ګړی(مونث جمع) لپاره چې په ه پای ته رسېدلي ويراځي لکه :

يو ګړی(مفرد).....ډېر ګړی(جمع)

ښځه .... ښځې

منه .... منې

غوښه ....غوښې

بيلګه .... بيلګې

۲ : د ښځينه نومونو دويم اکر(حالت) لپاره چې له * د * او...* ته *سربلونو سره وکارول شي لکه:

- د بېلګې په توګه
- د دغې ونـې شاخونه
- د منې اوبه ګټورې دي.
- هـغې ښځـې تـه مې څه وويل .
- دې ونـې ته اوبه ورکړه.

۳ : د هغه ستاينومونولپاره چې د ښځينه نومونو د ډېر ګړي لپاره کارول کيږي لکه :

- ❖ ښکلې ښځې، خوږې منې، ژېړې کيلې، سرې غوښې، ښې بيلګې، خوندورې شېبې...
- ❖ د هغو نرينه ستاينومونو لپاره، چېښځينه بڼه يې له کړونو (فعلونو) څخه منځ ته راغلي وي، يواځې په ې راځي:

نرينه – ښځينه

منلی – منلې

کړېدلی – کړېدلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

څورېدلی - څورېدلې
پېښېدونکی - پېښېدونکې
زړه وړونکی - زړه وړونکې
سوځېدونکی - سوځېدونکې

۴ : د هغه ښځینه نومونو لپاره چې د کړنې کړونو (فعلونو) نه مینځ ته راشي لکه:

یوه زده کونوکې
یوه څېړونکې
یوه شنونکې
یوه خرڅوونکې
یوه ګاډی چلوونکې

۵ : همدارنګه د هغو کړونو په پای کې، چې کړند (فاعل) یا مفعول پورې اړه لري او هغه ښځینه یوګړی (مفرد او مونث) وي ,لکه :

- ما دغه خبره نه ده کړې ځکه(دلته" کړې "یو فعل دی، چې په اوږده ې لیکل شوی، دا چې خبره ښځینه مفرد دی)
- ګلالۍ نن ښوونځي ته نه ده راغلې دلته" راغلې "یو فعل دی، چې په اوږده ې لیکل شوی داځکه چې ګلالۍ ښځینه مفرد دی)

۶: "دې " نومځري(ضمیر /pronoun) لپاره :

- دې یو اړیکنومځری (relative pronoun) دی، چې یوې کړنې ته اشاره کوي، چې د دویم کس یوګړی (ته /you) لخوا ترسره شوې وي یا پخپله د " ته " استازیتوب کوي.
- همدارنګه " دې " ښځینه ځاني نومځری دی، چې په تېرمهال کې کارول کیږي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

- سربېره پر دې " دې" د نغوتې (اشارې) نومځري په توګه کارول کیږي .

بېلګې :

* دا **دې** ولې وکړ؟ (یانې تا دا کار ولې وکړ)

* د **دې** سیمې خلک ښه نه دي .(دلته د اشارې نومځری)

* **دې** ماته وویل، چې راشه (دې یانې کوم ښځینه وګړي)

یادونه :همدارنګه اوږده ي په نورو دوو اړیکنومځرو" مې " او" یې "کې راځي.

۷: په ځینو نومونو کې د غږ له مخې :

کې

چې

ولې(why)

داسې/ همداسې/همغسې

چېرې/ چېرته

هسې

پکې

هېواد

هېرول

انټرنېټ

ښېړل

پرېښودل

باندې

لاندې

ډېر

پېژندل

لېږل

پرېښودل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېناستل
شمېره
پرې
يوازې (only/فقط)
يواځې (alone/تنها)
بېل
بېلابېل
بېلول
بېلتون
مخکې
وړاندې
در/ور/راپسې
کېږي/ لګېږي/ کېدل او نور هغه وييونه چې په ېږي پای ته رسېږي، لومړئ (يا) يې اوږده(ي) وي.
کېدای شي
مېله
پېښنه
اغلې (ښځه)
تېز
مېز (table)
هېڅ/ هېڅکله/ هېڅوک
بلکې
ګڼې
ليرې (far/ ورايه)
په ځينو شمېرو کې لکه درې، دېرش، څلوېښت، شپېته

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګې :

۱ : تاسو ته له خوښۍ ډکې شپې غواړم.
۲ : د نيکريزو په شپه ډېرې ښځې زموږ مېلمنې وې .
۳ : هغه ماته په دې اړه يو څو بېلګې راکړې، نو بيا پرې ښه پوه شوم.
۴ : د دغې سيمې خلک د اوبو له کمي سره مخامخ دي .
۵ :ماته د هغې کور معلوم دی .
۶ : دغې خبرې ته بايد د ټولو پام راوګرځول شي.
۷ : په بازار کې سمسورې مېوې راغلې وې، لکه خوږې سرې منې، پخې ژېړې کيلې او سورچکې مندتې.
۸ : ښايسته خلک هغه وي، چې تل ښکلې او اغېزمنې خبرې کوي .
۹ : زموږ کمپنۍ د تېر کال په پرتله ډېرې پاينښتې ګټې وکړې.
۱۰: ملاله يوه خواريکښه زده کوونکې ده .ددې مور يوه ښوونکې ده او د کابل په خوشال خان لېسه کې لوست ورکوي.
۱۱: اغلې ملکه د سياسي چارو شنونکې ده.
۱۲: زه په کابل کې اوسېدل غواړم، دا چې کابل زما د خوښې ځای دی .
۱۳ :هغه له ډاره ډېرې خبرې ونه کړې.
۱۴: له هلکانو سره سمبېدېرې نجونې راغلې وې .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ي - څرګنده يا (i)

۱: د کړونو (فعلونو) په اوړون کې، چې په اوسمهال کې وي اوکړند (فاعل) يې دريیم کس يو/ډېر ګړی (هغه او هغوی) وي، لکه:

- هغه کار کوي/هغوی کار کوي
- احمد دلته نه راځي
- د هغه پلار چای څښي

۲ : د ځينو نرينه نومونو ډېرګړی (جمع) په پای کې راځي، چې يوګړی (واحد) يې په نرمه ی پای ته رسېدلی وي:

يو ګړی .... ډېرګړی

ملګری .... ملګري

سړی .... سړي

منګی .... منګي

زېری .... زېري

مزی .... مزي

۳: د نرينه ستاينومنو (صفتونو) ډېرګړي په پای کې :

- زموږ ملګري تل بريالي راځي (بريالی دلته ستاينوم دی او دا چې ملګري ډېر او نرينه دي، نو بريالي ليکلی کېږي)
- زموږ هېوادوال مېړني خلک دي (مېړنی دلته ستاينوم دی او دا چې هېوادوال ډېر او نرينه دي، نو مېړني ليکلی کېږي)

۴ : د نرينه يوګړيز نومونو اوښتي اکر (حالت) کې راځي، چې د او ته سربلونه ورسره وي يا په تېرمهال کې راځي، لکه :

اصلي اکر .... :اوښتی اکر

ننګيالی .... ننګيالي ته / د ننګيالي

سړی .... د سړي/ سړي ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوسمهال .... تېرمهال

توريالی هغه وژني .... توريالي هغه وواژه

زمری غرځنی خوري ... زمري غرځنی وخوړه

۵ : له ستيانومونو څخه منځته راوړل شويو نومونو په پای کې:

ستاينوم .... نوم

خوشال .... خوشالي

خوښ .... خوښي

ناروغ .... ناروغي

۶ : په ځينو وييونو کې د غږ له مخې:

بريد/ بريدګر

ليکل/ليکنه

نيول

ليدل/ليد/ليدنه

د هغه کړونو(فعلونو) په" آخر "کې، چې* ېږي *پای ته رسېدلي وي، لکه کېږي، لګېږي، سوځېږي....

ځيګ

پيشو

سوېلي او شمالي (د ستاينومونو په توګه)

اړين

وينښ

مينځل

هغه نومونه چې په* يزه *يا* يز * پای ته رسيږي لکه لسيزه، سليزه، مانيز، شپږيزه، څلوريزه، سوليز، سيميز

مينه (د عشق په معنا)

هيله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويلېدل
ټينګ
شين
خيرن
ټپي
ډولي(ښايسته)
پير
ځير
توپير

بيلګې:

۱(ډېر ملګري هر څوک لرلای شي، خو يو پکې تر ټولو نژدې وي.
۲(ما تاته دوه زېري راوړي دي .يو بد دی او بل ښه.
۳ (ده ته خدای دوه ښکلي ماشومان ورکړي دي.
۴ (بريالي خلک تل له نورو سره مرسته کوي.
۵ (د هغه بچي ډېر ناوزلي دي .په مينه يې لوی کړي دي.
۶ (توريالي ننګيالي ته وويل، چې دلته راشي.
۷ (هغه ژوند بې مانا دی، چې خوښي او خوشالي پکې نه وي .
۸ (د هغه ناروغي رنځپوهانو نه شوه نومېرلې .
۹ (تر هغې وروسته هغوی بيا دلته نه دي راغلي.
۱۱(تر ډوډۍ خوړلو مخکې بايد هر انسان لاسونه پاک ومينځي .
۱۲(روژه نيول پر هر روغ مسلمان فرض دی.
۱۳ (کله چې يو څوک يوه اړينه ليکنه وکړي، نو وروسته بايد يو ځل پرې ښه تېر شي، چې وړې تېروتنې پکې سمې کړي.
۱۴ (ګڼ شمېر وسله لرونکي بريدګر د ښار ستر بانک ته ننوتلي دي.
۱۵ (که دا کار نه کېږي، نو پرېږده يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ۍ : لکۍ واله یا (əy) :

۱ : د ځینو ښځینه نومونو یوګړي په پای کې :

ډوډۍ / خولکۍ / نړۍ / لړۍ

۲ : د هغو نومونو ډېرګړي په پای کې، چې یوګړی یې یا په ي یا په ۍ پای ته رسېدلی وي:

یوګړی .... ډېرګړی

خوشالي .... خوشالۍ

ناروغي .... ناروغۍ

زاري .... زارۍ

نړۍ .... نړۍ

لړۍ .... لړۍ

یوه استثنا :نجلۍ – نجونې

همدارنګه د پورتنیو نومونو په اوښتي اکر) مفهوم حالت (کې، چې" د "ورسره ملګری وي

اصلي حالت ...... اوښتی حالت

خوشالي .... د خوشالۍ شېبې

ناروغي .... د دغې " ناروغۍ لامل څه دی

۳: هغه ستاینومونه...

هغه ستاینومونه، چې په * یالی* وروستاړي پای ته رسېږي، د هغوی ښځینه بڼه په ښځینه ۍ پای ته رسېږي .

نرینه بڼه ...... ښځینه بڼه

بریالی .... بریالۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

توريالی .... توريالۍ
ننګيالی .... ننګيالۍ
بښيالی .... بښيالۍ (ډولي)

هغه ستاينومونه، چې" يوازې "په نرمه ی پای ته رسيږي، د هغوی ښځينه بڼه * ډېری * په اوږده ې پای مومي، خو ځينې بيا په لکۍ واله (ۍ) ليکل کيږي .

لومړۍ ډله:

نرينه بڼه – ښځينه بڼه

نری – نرۍ
کوچنی- کوچنۍ
ګلالی- ګلالۍ
ژوندی- ژوندۍ
لومړی – لومړۍ
ننني – نننۍ

د هغو ستاينومونو ښځينه بڼه، چې له سربلونو ، لکه لاندې، باندې، پورته، بهر، برنی (...) څخهمنځته راغلي وي، يوازې په(ۍ) پای مومي .پورته ځينې بېلګې راغلې هم دي .

نرينه بڼه – ښځينه بڼه

يوازېنی – يوازېنۍ
باندېنی – پاندېنۍ
لاندېنی – لاندېنۍ
بهرنی – بهرنۍ
منځنی – منځنۍ
پورتنی – پورتنۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

برنی – برنۍ
دننی – دننۍ

۴ : په نورو نومونو کې:
نجلۍ
ځولۍ (جولۍ)
خولۍ
خولګۍ
نړۍ
ډوډۍ
ګولۍ
مرۍ
کیږدۍ
ماڼۍ
خوبانۍ (مندته)
سیلۍ
هیلۍ (بتکه)
هوسۍ (deer)
غالۍ
ګېډۍ
بېنډۍ
لنډۍ
لکۍ
مرغۍ
سپوږمۍ
هګۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د نجونو نومونه لکه :ګلالۍ، ملالۍ، خوبانۍ، اوړۍ، دورخانۍ، ګلمکۍ ...
- د يو ځای ښځينه اوسېدونکی :کابلۍ، پېښورۍ، يوسفزۍ، کندهارۍ...

يادونه :لکۍ واله ی، لکه همزؤواله(ئ)، هېڅکله د ويي په منځ يا پيل کې نه راځي .

بېلګې:

١ (د کرېکټ د سياليو لړۍ تر راتلونکې مياشتې وغځېده.
٢ (په نړۍ کې ډېر هېوادونه شته، چې خلکو ته يې هره ورځ ډوډۍ نه رسېږي.
٣ (خدای دې زموږ د ملت ډېرې خوښۍ او خوشالۍ په برخه کړي.
٤ (ددغې ناروغۍ لامل نومېرنه ډاکټرانو ته ناشونې برېښي.
٥ (اتل هره ورځ سره خولۍ پر سروي .
٦ (هغه د ستوني ډاکټر ته لاړ، ځکه چې مرۍ يې خوږېدې .ډاکټر ده ته ښې ګولۍ ورکړې.
٧ (د غره پر سر مې له جانان سره يوه کېږدۍ جوړه کړه .
٨ (ما ډنډ ته يو څو ټوټې وچه ډوډۍ وشړله، چې هيلۍ يې وخوري.
٩ (ډېرې زارۍ مې ورته وکړې، خو زما خبره يې ونه منله.
١٠ (پر هغه باندې زما ګېډۍ ګېډۍ سلامونه وايه.
١١ (په پښتو ژبه کې ډېرې خوږې لنډۍ پيدا کېږي .
١٢ (د ميوند ملاله به زموږ په زړونو کې ژوندۍ وي.
١٣ (دومره يوه ښکلې او کوچنۍ نجلۍ ما بل چېرته تر اوسه نه وه ليدلې.
١٤ (هغه لومړۍ شمېره بيا راوښيه.
١٥ (زموږ پروژه بريالۍ شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ئ – همزۀاله یا (əy):

- دا په کړونو(فعلونو) کې راځي، چې کړند (فاعل) يې دويم کس ډېرگړی (تاسو) وي او د پوښتنې په بڼه وي، لکه:

تاسو څه کوئ؛ هلکانو تاسو کله راغلئ؟

- **همدارنگه** همزواله (ئ) په بوليو (امرونو) کې راځي، چې ډېرو تنو ته وي، لکه : ماشومانو راځئ ډوډۍ وخورئ؛ ملگرو دلته راشئ او کېنئ

يادونه :همزواله (ئ)هېڅکله د ويي (لغت) په منځ يا پيل کې نه راځي.

بېلگې :

١ (گرانو هېوادوالو راځئ، چې په گډه سره خپل هېواد اباد کړو.

٢ (ورونو !مهرباني وکړئ، ځوږ مه کوئ او غلي کېنئ.

٣ (تاسو چې کله راورسېدئ، نو ماته زنگ ووهئ.

۴ (ښوونکي خپلو زده کوونکو ته وويل ":غلي شئ او ښه غوږ ونيسئ"!

۵ (تول راشئ او له ما سره په دې کار کې مرسته وکړئ!

۶ (احمده، اتله او پاڅونه، تاسو چېرې تللي وئ؟

٧ (هلکانو، تاسو ولې دلته بې له پرېښې (اجازې) راغلئ؟ بل ځل ته بايد پوښتنه وکړئ او اجازه واخلئ.

٨ (پلار" :بچو تاسو لږ دلته راشئ، زه څه درته ويل غواړم ." !

(c) ketabton.com: The Digital Library

نرمه ی او که اوږده ې:

- ننګیال یو ډاکټر دی او د دهٔ ښځه یوه ښوونکې/ ښوونکی ده .
- نن له موږ کره پاتې/ پاتی شه.
- اباسینه، ژوندی/ ژوندې اوسې.
- ته ولې دلته راغلې/ راغلی؟
- اجمل دلته نه دی/دې راغلی/راغلې.
- ښاغلی/ ښاغلې ځلاند په ښوونځي کې یو ښوونکی/ښوونکې دی .
- نجیب یو غښتلی/ غښتلې سړی/ سړې دی.
- هغه ډېرې خبرې/خبری کړې/کړی دي.
- اوږده ې هغه یا ده، چې لاندې/لاندی باندې/ باندی ټکي لري.
- هغه موږ ته غوږ نه و نیولی/ نیولې.
- پسرلی/ پسرلې هغه شپرکی دی/دې، چې ګلان پکې/ پکی راشنه کیږي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

نرمه ی او که لکۍ واله (ښځینه) ی:

- ښوونځی/ ښوونځۍ د رڼا کور دی.
- هغه لومړی/لومړۍ خبره بیا تکرار کړه!
- تا د لوړو زده کړو لپاره کوم پوهنځی/پوهنځۍ غوره کړی/کړۍ دی.
- راځئ، چې ډوډی/ ډوډۍ وخورو!
- هغه ډېر خواشینی/ خواشینۍ شو.
- هغه ډېر خوابدی شو، چې کله یې د خواشینی/خواشینۍ خبر ترلاسه کړ.
- ګلالی/ګلالۍ ښکلې نجلی/ نجلۍ ده.
- دا یوه سپینه زمری/ زمرۍ ده.
- پسرلی/ پسرلۍ هغه څپرکی دی، چې ګلان پکې راشنه کیږي.
- ماته لږه پسرلنی/ پسرلنۍ مېوه راوړه.
- پورتنی/ پورتنۍ کتاب او پورتنی/ پورتنۍ کتابچه راکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکۍ واله ی او که همزواله ئ:

- راشئ/راشۍ، چې مړی/مړئ وخورو.
- تاسو دلته څه کوئ/ کوۍ؟
- په نړئ/ نړۍ کې ډول ډول پښتونه (نژادونه) ژوند کوي.
- زما په بې خبرۍ/ خبرئ کې یې دغه کار وکړ.
- دا لیکنه باید تاسو ټول ولولئ/ ولولۍ!
- مهرباني وکړئ/وکړۍ، دلته کېنئ/کېنۍ!
- د ده کور په هره کوټه کې یوه ستره غالۍ/ غالئ پرته ده.
- پر دې وړوکي سړک دومره ستره لارۍ/ لارئ نه شي تللی.
- د هغه لور لکه چې ناروغه ده .ډېره نرۍ/نرئ برېښي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د - دې - ده - دی - دي

د :

:د تول یا ملکیت سربل (preposition) دی، چې د انګرېزي له of سره سمون خوري .
بېلګه:
د احمد کور په هغه کوڅه کې دی.
زه د هغه ورور یم.

دې :

یو اړیکنومځری (relative pronoun) دی، چې یوې کړنې ته اشاره کوي، چې د دویم کس یوګړی(ته) you / لخوا ترسره شوې وي یا پخپله د "ته "you/استازیتوب کوي .همدارنګه" دې "بنځینه ځاني نومځری دی، چې په تېرمهال کې کارول کېږي .سربېره پر دې" دې "د نغوتې(اشاري) نومځري په توګه کارول کېږي .

بېلګې :

- دا دې ولې وکړ؟ (یانې تا دا کار ولې وکړ)
- د دې سیمې خلک ښه نه دي (دلته د اشارې نومځری)
- دې ماته وویل، چې راشه (دې یانې کوم ښځینه وګړې)

ده:

دا په دوو بېلابېلو معناوو کارول کېږي:
لومړۍ :د ول) پارسي :بودن او انګرېزي (be ښځینه بڼه ده .لکه :ګلالۍ درنه ده .
دویمه :په تېرمهال کې د" هغه" (نرینه بڼه) پر ځای راځي .لکه :ده ماته وویل، چې راشه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی:

دا د" ده "په څېر په دوو بېلابېلو معناوو کارول کېږي:

لومړی :د ول (پارسي بودن او انګرېزي be)نرینه بڼه ده .لکه :احمد تکړه هلک دی.

دویمه :په اوسمهال کې د" هغه" (نرینه بڼه) پر ځای راځي .لکه :دی دلته نه راځي .

دي:

د ول (پارسي :بودن او انګرېزيbe) نرینه او ښځینه بڼې ډېرګړی (جمع) لپاره:

١ (ډېر هلکان راغلي دي

٢ (ډېرې ښځې راغلې دي

٣ (هغوی خوښ دي

دې – دی – ده – دي تمرین: سمه بڼه په نښه کړئ!

- دوی راغلي دي/دی او ښه خوشاله دي/دی.
- ګلالۍ خواشینې دې/ده .
- احمد ښه هلک دی/دې .له نورو سره جنګ نه کوي.
- دا خبره دې/دي څه لپاره وکړه؟
- په انځور کې محمود دی/دې او په خوا کې یې ورسره لوڼه ناستې دي/دی .
- دا خبره یې نه ده/دې کړې .
- اوس اوړی دی/دې، نو ګرمي ډېره ده/دې.
- که دې/دي خوښه وي، نو هلته به لاړ شو.
- دا زما ملګري دي/دې .یو احمد نومېږي او بل اتل.
- په دې/دي اړه ستا څه لید دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کومو حالتونو کې د نرينه او ښځينه نومونو بڼې او نومځري (ضميرونه) لږ بدلېږي؟

لکه ی پر ي اوړي يا ه پر ې او يا هم ې/ي پر و .

"د " سربل (حروف پشين/preposition)
ياد سربل تول يا ملکيت ځرګندوي او د نرينه يا ښځينه نومونو بڼه بدلوي، که هغه يوګړی (واحد) وي او که ډېرګړی (جمع).
بېلګې:

- د ژمي ساړه هر څوک نه شي زغملی .(دلته ژمی پر ژمي بدل شوی، داځکه چې" د "سربل يې مخته ولاړ دی)
- د دغې ونې پاڼې لا شنې شوې نه دي. (دلته ونه پر ونې بدل شوی، داځکه چې" د "سربل يې مخته ولاړ دی)
- د هغې ښايست بېساری دی .(دلته هغه، چې ښځينه نومځری دی، پر هغې بدل شوی، دا مخته يې" د "ولاړ دی)
- د ډېرو سړيو په اند ښځې کم ارزښته دي. (دلته سړي، چې د سړی جمع ده، پر سړيو بدل شوی، دا چې" د "سربل يې مخته ولاړ دی)
- نن د مورنيو ژبو نړيواله ورځ ده . (دلته مورنۍ ژبې پر مورنيو ژبو بدل شوی، دا چې" د "سربل يې مخته ولاړ دی)

يادونه :په ډېرګړي) جمع (کې د ښځينه او نرينه نومونو بڼې دواړه پر" و " بدلېږي، لکه څنګه چې په وروستيو دوو جملو کې راغلي.

"ته "سربل (انګرېزي to) :

دا يو مفعولي سربل دی، چې لوری ځرګندوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا هم د" د "په ځېر د نرينه يا ښځينه نومونو بڼه بدلوي، که هغه يوګړی (واحد) وي او که ډېرګړی (جمع).

بېلګې :

- **دغې ونې ته اوبه ورکړه !** (دلته ونه پر ونې بدللهشوې ده، دا ځکه چې "ته "سربل يې شاته ولاړ دی. که چېرې دغه جمله کې د ډېرو ونو خبره يادونه وکړو، نو بيا " ونې " پر ونو يانې په" و "پای ته رسېږي، څنګه چې مې د لومړي اکر په اخر کې وکړه) .

- **ننګيالي ته مې وويل، چې راشه.** (دلته ننګيالی پر ننګيالي بدل شوی، دا ځکهچې" ته "سربل يې شاته ولاړ دی)

- **هغې ته ورشه** .(دلته هغه (ښځينه بڼه) پر هغې بدل شوی، او لامل يې دا دی، چې" ته "سربل يې شاته ولاړ دی)

تېرمهال:

په تېرمهال کې هم د نرينه او ښځينه نومونو بڼې او نومځري بدلېږي.

بېلګې :

اوسمهال : زمری غرڅنۍ خوري.

تېرمهال: زمري غرڅنۍ وخوړه (دلته زمری پر زمري بدل شوی)

اوسمهال : نجيبه کالي مينځي.

تېرمهال: نجيبې کالي ومينځل. (دلته نجيبه پر نجيبې بدل شوی)

اوسمهال: هغه (ښځينه چې وي) اوبه څښي.

تېرمهال: هغې اوبه وڅښلې. (دلته هغه پر هغې بدل شوی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

>>> له نورو سربلونو سره هم د نومونو بڼې بدلیږي .لکه:

تر، تر پورې، په.. کې، لپاره، ترشا، تر لاندې، تر منځ .خو ما د دوو ډېر کارېدونکو سربلونو، یانې" د "او" ته "شننه وکړه.

کړاو(تمرین): سمه بڼه په نښه کړئ!

- د دغه سړی/سړي په اړه دې څه نظر دی؟
- هغې/ هغه ښځې/ښځه ته ووایه، چې دلته راشي.
- زمري/ زمری یو لوی غرنی غویی ونیوه او ویې خوړ.
- هغه د خوشالي/ خوشالۍ پر مهال هم خوابدی ناست وي.
- په اوړي/ اوړی کې دلته دومره ګرمي نه وي.
- د ژمي/ ژمی لپاره تاوده کالي وپېره.
- ګرم ننګیال و، خوپېره یې پر بریالي/ بریالی واچوله.
- دغې ځمکې/دغه ځمکه ته پر سم وخت اوبه ورکوئ.
- توریالي/ توریالی نن په سیالۍ کې ماته وخوړه.
- زه تر یوه بجه/یوې بجې پورې بوخت یم.
- هغه له نجیبه/نجیبې سره ښار ته لاړه.
- په پسرلی/ پسرلي کې ګلان راشنه کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

"د " او " له " سربلونه :

ډېر خلک ‘‘د’’ د ‘‘له’’ پر ځای او ‘‘له’’ د ‘‘د’’ پر ځای کاروي.
د ژبدودیز (ګرامري) لیدلوري له پلوه دواړه په بېلابېلو معناوو او په مختلفو ځایونو کې کارول کېږي.

لومړی باید دا یاد شي، چې سربل څه معنا لري .سربل هغه ویی یا کلیمه ده، چې ډېری د نومونو مخ ته راځي او د لوري او ځای معلومات ورکوي :د، له ...سره، لپاره، ترشا، مخ ته، پر، په...کې، له، باندې، تر منځ. ...

(د) د تول یا ملکیت سربل (preposition) دی، چې د انګرېزي له of سره سمون خوري.

بېلګه:

- د احمد کور په هغه کوڅه کې دی.
- د دې واټ نوم باچاخان دی.

د اړیکه هم ښیي:

- ننګیال د هغه ورور دی .
- د هغه مور ناروغه ده.

"له" په څو حالتونو کې راځي، خو په ټولیز ډول لوری یا پلو څرګندوي . سربېره پر دې یاد سربل د مهالي، ځایي او اړیکې/تړاوي کړول (قید

(c) ketabton.com: The Digital Library

/adverb)په توګه کارول کیږي .همدارنګه یو لامل او یوه استثنا هم څرګندولی شي .

د لوري څرګندونه :

- **له ... څخه** :هغه له کابل ځخه راغی.
- **له ... خوا** :باد له دغې خوا راځي .

د ځانګړي ځای څرګندونه:

- **د .. له سره** :د غره له سره ټول ښار لیدل کیږي.
- **د .. له پاسه** :د بام له پاسه د باران د ځاځکو غږ اوریدل کیږي.

د ځانګړي مهال څرګندونه:

- **له ... وروسته** :له غرمې وروسته راشه.
- **له ... راهیسې** :له ۲۰۱۰ کال راهیسې زه په کابل کې ژوند کوم.

د اړیکې/تړاو او اړوندتوب څرګندونه:

- **له ... سره** :زه له هغه سره ښار ته ځم.
- **له ... سره سم** :له ژمنې سره سم مې دغه کار تر سره کړ.
- **له ... سره سره** :له ډېرو خوږو سره سره دی ښوونځي ته لاړ.

د لامل/ کبل څرګندونه :

- دی د ناځاپې پېښېدونکې ناروغۍ **له لامله** ومړ.
- د زده کوونکو د ځوږ (شور) **له کبله** ښوونکی له ټولګي (کلاس) لاړ.
- ستا **له لاسه** ټول کارونه خراب شول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استثنا ځرګندونه :

- **له ...پرته** :له دې پرته بله حللار نشته.

په ځینو ویناوو یا کړونو کې لکه :

- له څه لاس اخیستل
- له کاره وتل
- له یاده وتل
- له چا بد راتلل

تمرین :سمه بڼه په نبنه کړئ!

۱ (زه پرون د امریکې نه راغلم.
۱ (زه پرون له امریکې څخه راغلم.
۲ (لوبغاړي توپ له دغې خوا راوشاړه.
۲ (لوبغاړي توب د دغې خوا نه راوشاړه.
۳ (دا د دوی کور دی.
۳ (دا له دوی کور دی.
۴ (الوتکې د وارو له پاسه الوزي.
۴ (الوتکې د وارو د پاسه الوزي.
۵ (له یو کال راهیسې مې ته نه یې لیدلی.
۵ (د یو کال راهیسې مې ته نه یې لیدلی.
۶ (د غرمې نه وروسته درسره وینم.
۶ (له غرمې وروسته درسره وینم.
۷ (زه د خپلو ملګرو سره په چکر ځم.
۷ (زه له خپلو ملګرو سره په چکر ځم.
۸ (د دغه کتاب نه پرته، نور مې نه خوښېږي.
۸ (له دغه کتاب پرته، نور مې نه خوښېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړ اوړون (فعلي ګردان /conjugation)

په پښتو کې هر کړ(فعل) په لام" ل "پای ته رسیږي.

نومځری (ضمیر)......پای:

زه .... م لکه :زه ځم

ته .... ې لکه :ته ځې

هغه .... ي لکه :هغه ځي

موږ........................ و لکه :موږ ځو

تاسو .... ئ لکه :تاسو ځئ

هغوی .... ي لکه :هغوی ځي

یادونه :

هغه کړونه ، چې په "**ول**" پای ته رسیږي، لکه خوښول،کول او داسې نور، د هغوی اوړون " **موږ** " نومځري لپاره په دوو " **و** " راځي

بېلګه :

- موږ خوښوو
- موږ کوو

کړ اوړون تمرین :

لاندیني کړونه خپلو نومځرو سره سم واړوئ:

کول:

زه:

ته:

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه:

موږ:

تاسو:

هغوی:

نیول:

زه:

ته:

هغه:

موږ:

تاسو:

هغوی:

تلل :

زه:

ته:

هغه:

موږ:

تاسو:

هغوی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسېدل:

زه:

ته:

هغه:

موږ:

تاسو:

هغوی:

مینځل:

زه:

ته:

هغه:

موږ:

تاسو:

هغوی:

لرل:

زه:

ته:

هغه:

موږ:

تاسو:

هغوی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يېګانو کومه بڼه په لاندېنيو بېلګو کې سمه ده؟

ګرانو لوستونکو، په دې درس کې تاسو ته يو تمرين برابروو، چې د ټولو يېګانو سمه کارونه زده کړئ .لاندېني متنونه زما لخوا ژباړل شوې کيسې دي، چې ټولې يېګانې پکې کارول شوې دي .تاسو بايد هڅه وکړئ، چې په نښه سويو وييونو کې سمه بڼه په ګوته کړئ .
سم ځوابونه يې د کتاب په وروستيو پاڼو کې ترلاسه کولي شئ .

لومړۍ کيسه :
يو وخت يو هلک و، چې/چي شپون و او د مېږو رمه يې/يي بووله او څارله .
يوه ورځ دغه هلک له ډېرو/ډيرو څارلو ستړی/ستړې شو او زړه يې/يي تنګ شو، نو يوه انده(مفکوره) يې/يي ذهن ته ورغله، چې/چي راځه، دا کليوال د يوې/يوي ټوکې په موخه په يو چل وغولوم .ده په لوړ غږ دا چيغې/چيغي وهلې " :اې خلکو مرسته وکړئ/وکړی، لېوه راپسې/راپسي دی، لېوه راپسې/راپسي دی/دئ ."
کله چې/چي يې کليوالو غږ واورېد، نو په بيړه يې هلک ته ورمنډې کړې/کړي .
کليوال چې وروړسېدل/وروړسيدل او له ده يې وپوښتل چې لېوه چېرته/چيرته دی/دي.
دی/دي خپ خپ له خندا ورته شين شو او ورته ويې ويل، چې تاسو ټول وغولېدئ/وغولېدی او ما هسې/هسي تېر/تير ايستلئ .

څو ورځې/ورځي وروسته دغه شپون هلک دغه چل بيا تکرار کړ او د مرستې/مرسته غوښتو نارې يې پيل کړې .کله چې کليوال په چټکۍ/چټکئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره ورته راورسېدل او ويې ليدل/لېدل، چې دغه هلک دوی/دوئ بيا وغولول، نو ډېر/ډير ورته په ځاځ (غوسه)شول.

يو څه مېش (وخت) وروسته يو لېوه ددغه هلک رمې/رمي ته راگډ شو او دده پر مېږو بې بريد/برېد وکړ .شپون هلک له ډاره د کلي/کلی پر لوري منډې وکړې او د مرستې چيغې يې ووهلې/ووهلي.
دا ځل يې کليوالو داسې انگېرل، دغه هلک به ورسره بيا د تېرو/تيرو دوو ځلو په څېر يو چل کوي/کوی، نو ورنغلل .کله چې هلک کلي/کلی ته راورسېد او کليوال يې سم خبر کړل، نو د رمې ژغورلو لپاره يې په گډه ورمنډې کړې .
هغوی/هغوئ چې وررسېدل، نو مېږې ټولې/ټولي مړې/مړي پرتې/پرتي وې .

پند :يو څوک چې ډېر ځله دروغ ووايي/ووايی ، نو رښتيا خبره يې هم دروغ گڼل کيږي/کیږي .
سرچينه :اسلامي موقعو شبکه - د پند کيسې

دويمه کيسه:
يوه ورځ يو ځوان سړی/سړي د ښار په منځ کې/کي ولاړ و او خلکو ته يې ويل، چې/چي دی په دغه سيمه کې/کي تر ټولو ښکلی/ښکلې زړه لري/لری .
ډېر خلک ورته راټول شول او د دغه سړي/سړی زړه يې ستايه، ځکه چې بشپړ و .نه پکې/پکي ټکي ول او نه پکې/پکي کومې تېروتنې/تېروتني برېښېدې .دوی/دوئ ټولو دده اند تاييد کړ او دا يې ومنله، چې دومره ښکلی/ښکلې زړه يې تر اوسه چېرته/چيرته نه و ليدلی .نوموړي/نوموړی ځوان په دې/دي شېبه/شيبه ډېر/ډير وياړ وښود او ځان يې لا ښايه .
په ناڅاپي ډول په دېلارغه(لحظه) يو زوړ سړی په دې خلکو کې/کي راښکاره شو او دې ځوان سړي/سړی ته يې وويل " :ستاسو د زړه ښايست دومره نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی/دي لکه زما د زړه چې/چي څومره دی/دي ".نوموړي/نوموړی څوان او هغو نورو خلکو ددغه بوډا سړي زړه ته ځیر شول.
هغه (د زوړ سړي زړه)سخت ګړبېده، خو له داغونو ډک و، دا چې ځینې/ځیني وړې/وړي برخې/برخی لیرې شوې وې/وي او ځینې/ځیني نورې زړې/زړي تشې په نورو نوکې یو پوښول شوې/شوي وې/وي .خو هغوی/هغوئ سره سمون نه خوړ او ځینې/ځیني ګوټونه (کونجونه) یې شلېدلي/شلېدلی ول .همداراز یې زړه ځینې/ځیني دچې (وړې کندې) درلودې .

خلکو په ځیر ځیر ورته وکتل او له ځانونو سره یې دا اندل (فکر کاوه)، چې دغه بوډا څنګه داسې انګېرلی شي، چې دده زړه د هغه ځوان سړي تر زړه ډېر ښکلی دی.
دغه ځوان سړي په دې/دي شېبه دغه بوډا سړي پوري/پوری وخندل او ورته ویې ویل :چې ټوکه خو به نه کوې/کوي، تاسو څنګه خپل زړه زما له زړه سره پرتله کوئ/کوی .ستاسو خو ګډوډ او له داغونو ډک دی/دې او زما هغه کامل دی/دې.

زوړ سړي ځواب ورکړ :هو ستاسو زړه روغ او بشپړ ښکاري، خو هېڅکله/هیڅکله به خپل زړه ستا پر زړه ورنکړم .زما د زړه هر داغ د یوه انسان لپاره دی، چاته چې ما مینه/مېنه ورکړې .زه مې/مي له زړه یوه ټوټه راغوڅوم او دوی/دوئ ته یې ورکوم او کله نا کله دوی/دوئ هم ماته د خپلو زړونو ټوټې/ټوټي راکوي، چې زما د زړه دا تشې ډکې/ډکي کړي .خو دا چې سم نه ورسره جوړېږي/جوړیږي، نو ځینې/ځیني څنډې یې ځیګې/ځیګي وي .زه هغه بیا هم ارزم، ځکه چې ماته هغه مینه رایادوي، چې موږ به له یو بل سره وېشله/ویشله .کله نا کله مې ځینو ته د زړه ټوټې ورکولې، بې له دې/دي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی يې هم راکړي، نو همدا لامل دی، چې زړه مې/مي لړې/لړي کندې او دچې هم لري .مينه ورکول کله نا کله ځان په خطر کې د اچولو معنا هم وي .

که څه هم دغه پرهارونه لا تازه دي/دی او خوږېږي/خوږيږي، بيا هم ماته خپله مينه/مېنه رايادوي، چې هغو وګړو سره مې/مي لرله .زه هيله/هېله لرم، چې يوه ورځ به دوی/دوئ بېرته راشي/راشی او زما د زړه ټولې تشې ډکې کړي .زاړه ورپسې/ورپسي زياته کړه :ښه نو اوس پوه شوې/شوی، چې آره (اصلي) ښکلا د يو زړه څه ته وايي/وايی؟

هغه ځوان سړی غلی ولاړ و او پر مخ يې اوښکې رابهېدې/رابهيدې .هغه دې بوډا ته ورنژدې شو او له زړه يې يوه ټوټه راوشکوله او دې بوډا سړي ته يې ورکړه، چې لږ تر لږه يې يوه تشه ورډکه کړي .

کله يو واو او کله دوه واوونه ؟

هغه کړونه ، چې " ول " پای ته رسيږي، لکه
کول ، خوښول ، نيول او داسې نور،
له هغوی راوتلي کړند (فاعل) نومونه په **دوو**" و " ليکلی کيږي لکه:
کوونکی ، خوښوونکی ، نيوونکی

هغه کړونه، چې يوازې په " ل " پای ته رسيږي (ويل، شنل، لوستل) له دوی راوتلي کړند نومونه په يو" و "ليکل کيږي لکه :
ويونکی ، شنونکی ، لوستونکی

تمرين :

(c) ketabton.com: The Digital Library

سمه بڼه پکې په نښه کړئ!

١ (کوونکی/ کونکی

٢ (ښوونکی/ ښونکی

٣ (نیوونکی / نیونکی

٣ (شنوونکی/ شنونکی

۴ (څېړوونکی/ څېړونکی

۵ (لیږوونکی / لیږونکی

۶ (هېړوونکی / هېړونکی

٧ (منونکی/ منوونکی

٨ (پېړودوونکی/ پېړودونکی

٩ (پلورونکی/ پلوروونکی

١٠ (اخیستونکی/ اخیستوونکی

لاندېني کړونه نومونو ته واړوئ :

لکه څرګندول -کړ ← څرګندوونکی

کړ .... نوم

خوښول ....

لرل...................

زده کول............

وژل..................

لیدل.................

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډ توپيرونه

نارينه او نرينه توپير :

نارينه .. نوم دی، چې سړي ته ويل کيږي
نرينه .... ستتاينوم دی او د سړي اړوند معنا ورکوي
بېلگې :
يو څو نارينه راوغواړه.
دا کار د نارييناوو نه دی.

دا نرينه جامې نه دي، بلکې ښځينه (دلته نرينه يو ستاينوم دی، چې جامو ته نغوته (اشاره) کوي
احمد يو نرينه نوم دی (دلته نرينه احمد ته نغوته کوي)

زدکړه او زده کړه توپير:

زدکړه: دا د نوم په توگه کارول کيږي او د تعليم معنا ورکوي
زده کړه: دا د زده کولو، چې کړ (فعل) دی، امري بڼه ده او هم يو تن ته د امر کولو مانا لري.

بېلگې

په مورنۍ ژبه زدکړه کول د هر انسان حق دی. (دلته د تعليم معنا ورکوي)
که نورو هېوادونو ته تلل غواړې، نو انگرېزي ژبه زده کړه. (دلته د کړ په توگه)

ځان ته او ځانته توپير :

ځان ته /ځانته: که (ته) وستربل و، نو بېل دی لکه :زه ځان ته وايم /ځان ته مې جامې جوړې کړې /هر څوک ځان ته رمبی وهی /ته ځان ته کمپاين کوې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو هله ورپسې د وروستاړي غوندې نښلي، چې په ګډه قید جوړ کړي او د یواځې (تنها، ګوښی)مانا ولری، لکه:
احمد په کور کې ځانته دی /ولسمشر د درغلۍ ضد مبارزه کې ځانته دی /زه ځانته(یواځې)راغلم/هیڅوک یو هېواد ځانته نه شی ابادولای/ما دا کنده ځانته ډکه کړه.

ما دا کوټه ځان ته(د ځان لپاره)جوړه کړه.
ما دا کوټه ځانته(په یواځې ځان) جوړه کړه

یوازې – یواځې:

یوازې :فقط/ صرف only
یواځې :تنها/ ګوښی alone

کلیزه– کالیزه :

کلیزه :جنتري calendar
کالیزه :سالروز anniversary

پیل – پېل:

پیل :شروع start
پېل :دقیقه minute

ښيي – ښايي:

ښيي:د ښوولو اوړون دی په اوسمهال کې- د دریم کس لپاره(هغه ښيي)
ښايي: یو کړول (قید) دی، چې د "کېدای شي" یا ګوندې معنا ورکوي (ښايي زه دا کار وکړم)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس – وس :

اوس :همدا مهالnow/

وس :توانability /

زه – ځه:

زه :لومړی تن واحدme– i/

ځه: د "تلل" امري بڼهده يوه کس ته (ځه ، هلته لاړ شه)

پرخه – پرښه:

پرخه =شبنم

پرښه =خورا لويه ډبره

پښه – پخه :

پښه :د بدن هغه لاندېنۍ برخه چې ورون پرې ولاړ وي او پنځه ګوتې لري.

پخه :د پوخ ښځينه بڼه

ورونه – ورونړه:

ورونه :د ور ډېرګړی (جمع) دروازې

ورونړه :د ورور ډېرګړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

(په) او (پر) توپير :

دا دواړه سربلونه – prepositions) حرف پيشين (دي، چيپه بېلو ځايونو کې له بېلو ماناوو سره کارول کيږي.

پر:

لومړی حالت :

د انګليسي on او د پارسي " بالای " سره سمون خوري.

- زما کتاب پر مېز (باندې) پروت دی.
- هغهٔ خپل شخولی (بکس) د تونۍ پر سر اېښی دی.

دويم حالت :

د نېټو څرګندؤلو لپاره راځي.

- هغه د کب مياشتې پر ۱۸مه زيږېدلی دی

درېيم حالت :

لاملونو څرګندؤلو لپاره راځي.

- احمد يې پر څه وواهه؟

څلورم حالت:

تړاو يا اړوندتوب څرګندوي.

- زه د پښتو پر پنځه يې ګانو يوه ليکنه کؤم.

"پر "په ځينو لنډو ويناګيو کې راځي لکه:

د ..پر بنسټ، ورځ پر ورځ، ګام پر ګام، پر چا وياړل...

په:

لومړی حالت :ځای څرګندوي

- زه په کور کې يم .
- ننګيال په ښار کې اوسيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم حالت: مهال يا وخت ښکاره کوي.

- زه په ۲۰۰۲ کال کې کابل ته راغلم .
- په تېره مياشت کې هغه کور ته لاړ.

"په "په ځينو لنډو ويناوو کې راځي لکه :

پۀ دې اړه، په دې ډول...

پر & په تمرين :

١ (د بام په/پر سر يې کاشمالي کرلي دي .
٢ (هغه په/پر دې اړه له چا سره نه غږيږي.
٣ (په/پر دې موضوع ستا اند څه دی؟
۴ (په/پر راتلونکې اوونۍ کې راشه.
۵ (د رروانې مياشت په/پر ۲۶يمه به درشم.
۶ (تاسو په/پر څه له ما خوابدي ياست؟
۷ (خپل شخولی(بکس) دې په/پر ځمکه باندې مه پرېږده.
۸ (زه د لغمان په/پر لوري ځمه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د په کې / پکې توپير :

په ..کې:

"په کې " يو سربل (preposition) دی، چې يو ځای څرګندوي، چې د " چېرته "پوښتنې ځواب وايي .دغه ويی د انګرېزي له in او د دري له " در " سره سمون خوري.

بېلګه :

- زه په کور کې يم.
- احمد په ښوونځي کې دی .
- ننګيال په ښار کې ژوند کوي.

پکې :

پکې يو کړوَل (قيد) دی، چې درې بېلابېلو حالتونو کې راځي :

۱: يو ځای څرګندوي او له يو ځای سره د اړيکې په توګه کارول کېږي .دغه ويی د انګرېزي له inside سره سمون خوري .

بېلګې:

- ماته هغه کلی خوند راکوي، ځکه چې جانان پـکــې اوسېږي
- هغه کوټه، چې زه پکې ناست وم، ډېره لويه وه.

۲ : پکې "يوې کړنې ته د نغوتې) اشارې (کړوَل په توګه کارول کېږي.

بېلګې:

- احمد په انګرېزي کې تکړه دی، خو ورور يې پکې ستونزې لري
- هغه څۀ، چې زه پکې کمزوری يم، سوکوهنه ده.

۳ : پکې " کله نا کله د * په اړه *مانا ورکوي.

بېلګې:

- زما خو دغه خبره خوښه شوه .تاسو پکې څه واياست .

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه :

سربلونه په دوو ډولو وي :

يو خپلواکي وي لکه په، پر، له . ...

بل ناخپلواک وي، چې يواځې نه کارول کېږي لکه څخه، سره، کې...

په خپله / پخپله توپير:

په خپله يو نومځرى دى، چې ځښتنوالى/تول ځرګندوي او د ځيز/شي ښځينه بڼې لپاره راځي لکه :په خپله خاوره سوله غواړم؛ احمد په خپله کوټه کې ناست دى؛

پخپله هم يو نومځرى دى، چې د يوکړند(فاعل)په توګه کارول کېږي .دغه ويى د انګرېزي له oneself سره سمون خوري.

بېلګې: زه دغه کار پخپله کوم; احمد پخپله دلته راغى.

تمرين :

- په خپله/پخپله مورنۍ ژبه کې زدکړه کول د هر وګړي حق او رښته ده.
- له ما ځکه غوښتنه وکړه، دا چې په خپله/پخپله يې نه غوښتل.
- هغه په خپله/ پخپله کورنۍ کې له خپلې مور او خور سره ډېره مينه کوي.
- په خپله/پخپله خوله دې وويل، بل چا نه.
- په خپله/پخپله يې دغه کار هم کولی شو، خو د لټوالي له کبله يې پر خپل ورور وکړ.
- دغه ستونزه يوازې ته په خپله/پخپله حلولی شې .
- که په خپله/پخپله خوښه دلته راشې، نو غوره به وي.
- څوک چې په خپله/ پخپله ژبه نه شي غږېداى، نو داسې دى لکه يو بې اروا بدن.
- لومړى يې څه نه ويل، خو بيا يې پخپله/په خپله اقرار وکړ، چې دا کار ده کړى دى.
- هغه ماته وويل، چې زه درپسې درځم، خو زه پخپله/په خپله ورغلم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د په خوا / پخوا توپیر:

په خوا یو ځایي کړؤل دی، چې یو لوری یا ځای څرګندوي.

- زه د خپل ملګري په خوا کې ناست یم.
- که په دې خوا راغلې، نو ښه به وي.

پخوا یو مهالیز کړؤل دی، چې تېر شوی وخت څرګندوي او د انګرېزي له in the back days او د پارسي له" قبل "سره سمون خوري.

- پخوا به خلکو دغه کار نه کاوه.
- د پخوا په څېر ښه کار نه کوي .

په خوا او پخوا تمرین :

- دا خبره یې ماته پخوا/په خوا کړې وه.
- زه د خپل ملګري په خوا/پخوا کې کېناستم.
- پخوا/په خوا به خلکو داسې کول، خو اوس یې دغه کار پرېښی دی.
- هغه تل د خپلې مینې په حوا/ پخوا کې اوسېدل غواړي.
- که په خوا/پخوا دې دې ویلي وای، نو وژلی به یې وای .
- دا ښار ډېر بدل شوی دی .د په خوا/پخوا په څېر نه دی پاتې شوی.
- که زموږ په خوا/پخوا راغلې، نو د یو سلام لپاره راشه.
- په خوانۍ/پخوانۍ کیسې پرېږده – نوې خبرې وکړه!

(c) ketabton.com: The Digital Library

د له خوا / لخوا توپير:

د ډېرو په اند به دواړه کوم مانيز توپير و نه لري،خو ليکدوديز توپيرد ژبدوديز/گرامري ليدلوري له پلوه دواړې بېلې ماناوې لري.

له خوا: «له» سربل د خوا (طرف/لوری) بدرگه کوي.
ياد سربل لوری ښکاره کوي، نو له دې جوتېږي، چې «له خوا» د لانديني وييکو(کليمو) همانيزونه دي:
له طرفه/ له پلوه/ له لوري

بېلگې:

- ګڼې پروژې د نوي وزير له خوا لګيا دي تر سره کېږي.
- دا کار دهغه له خوا تر سره خوا شو.

لخوا: دا يؤ سربل دی، چې پۀ مجهوله بڼه (passive case) کې راځي او د يوې ترسره شوې کړنې کړند (فاعل) څرګندوي، چې پۀ انګرېزي کې ورته by وايي.
بېلگې:

- ګڼ شمېر ګټورې پروژې د نوي وزير لخوا لګيا دي تر سره کېږي.
- دا کار د هغۀ لخوا وشو

تمرين:

١. که زما له خوا/لخوا مرستې ته اړتيا وي، نو چمتو يم.
٢. زما له خوا/لخوا دې تاسې ټولو ته مبارک وي
٣. دا زما له خوا/لخوا يوه تېروتنه شوې ده.
٤. دا پرېکړه د ولسمشر له خوا/لخوا شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. په ښوونځي کې د مدیر له خوا/لخوا د موبایل بندیځ یوه اندپوښتنه تر سره شوه.
٦. باد له دغې خوا/دغې لخوا راغی.
۷. له یوې خوا/یوې لخوا ډېرې ګټې لري.
۸. دا زما له خوا /لخوا تاته ډالۍ.

د چېرې / چېرته توپیر:

چېرې یو لوری/ خوا/اړخ څرګندوي .
کړونه (فعلونه) لکه تلل، روانېدل، منډه وهل، الوتل ... لوری څرګندوي، نو له " چېرې "سره باید وکارول شي.
بېلګې:

- احمد چېرې ځي؟(ځي د تلل کړ اوړون دی)
- زه چېرې روان یم .

چېرته یو ځانګړی ځای څرګندوي، چې پکې یو څه شتون لري.
کړونه لکه ول (دی، یم، ده...) ، اېښودل، څملاستل، اوسېدل ... یو ځای څرګندوي، نو له " چېرته "سره باید وکارول شي.
بېلګې :

- اتل چېرته دی؟
- کتاب دې چېرته اېښی دی؟
- هغه چېرته ملاست دی؟
- تاسو چېرته اوسېږئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

تمرین :

- بلاله ته اوس چېرته/چېرې اوسېږې؟
- ته چېرته/چېرې تللی وې، زه درپسې ګرځېدم.
- چېرې/چېرته روان یې؟ که ښار ته ځې، نو زه هم درسره ځم.
- هر چېرته/ چېرې چې وې، خوشاله اوسې.
- زه چې هر چېرته/چېرې تلل وغواړم، نو ځم.
- زویه وګوره، چې ستا پنډوسکی چېرته/ چېرې پروت دی. څوک به یې درنه پټ کړي.
- زه په کټ کې څملم او ته چېرته/چېرې څملې، په کټ کې یا پر ځمکه.
- هغه چېرې/چېرته لاړ؟ ماته یې هېڅ ونه ویل.
- تاسو چېرته/چېرې پاتې کېږئ؟
- خدای خبر، چې هغه به چېرته/چېرې پټ وي .هېڅ یې نه شم پیدا کولی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هم داسې /همداسې توپير:

همداسې:

يو کړوليز عبارت دی چې د يو اکر يا کړنې د څرنګوالې په پار کارول کيږي . کېدای شي په هر جمله کې يوه ځانکړې مانا رامنځ ته کړي.

- ته همداسې ښه يې.
- دا همداسې سم دی.
- هغه همداسې لګيا و کار يې کاوه.
- هو، همداسې ده.

له دغو غونډلو دې پايلې ته رسيږو چې د همداسې The way it is/was ژباړه ده.

You are good the way you are.

It is correct/right the way it is.

He was working the way he was.

Yes, it's so/indeed!

هم داسې:

يو کړول/ کړوليز عبارت دی چې د همغږی په پار کارول کيږي.

- ما ته هم داسې ښکاري چې هغه ښه سړی دی.
- ته هم داسې نااشنا خبرې کوې سړی پرې نه پوهيږي.

له دغو غونډلو دې پايلې ته رسيږو چې د هم داسې ژباړه as well/too ده .

هم داسې او همداسې تمرين:

- ماته يې هم داسې/ همداسې يوه خبره وکړه.
- هغه ته يې هم داسې/همداسې يو کارټ ورکړ .
- همداسې/ هم داسې نه ده .تاته چا ناسم معلومات درکړي دي.
- ما لومړی هم داسې/ همداسې فکر کاوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ما چې کله خپل اند ورسره ګډ کړ، نو ده وویل، چې بلکل همداسې /هم داسې ده .
- دا ته هم داسې/ همداسې غږېږې، شرمېږې نه؟
- همداسې/ هم داسې تبا بنه دی، چې موږ ته غوږ نه نیسي.

(که نه) او (کنه) توپیر :

که نه :

یو وییز (لغوي) جوړښت دی، چې له **که** اړیکتوری (حروف روابط /conjunction)او **نه** کړول جوړ دی .

یاد جوړښت د هغو پوښتنو په پای کې راځي، چې ځوابونه یې څرګند (هو/نه) وي .

دا د انګرېزي له whether … or not سره سمون خوري.

- ته زما خبره منې او که نه؟
- هغه کار دې وکړ او که نه؟
- هغه راغلی و او که نه؟

کنه :

دغه د تاکید یا ټینګار ویی دی، چې پې لاندېنیو اکرونو (حالتونو)کې کارول کېږي:

۱ : د همغږۍ او تاییدولو لپاره لکه:

- هو کنه !ته ربښتیا وایې

۲ : د یوې وینا موخه او مفهوم غښتلی او پیاوړی (قوي) کوي:

- همدا خو غم دی کنه!

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ما خو درته ويلي ول کنه !

۳ : د مقابل لوري موافقې او د ځان ډاډمنولو (مطمئنولو) په پار کارول کیږي لکه:

- همداسې ده، کنه؟
- ورځو به، کنه؟
- دا گرانه ده، کنه؟

۴ : پوښتنو او مثبت غوندلو کې:

- ته به ما ته ووايې چې ويې کړم، کنه.

ستاينومونه په ی/ې/ۍ :

هغه ستاينومونه، چې" يوازې "په نرمه ی پای ته رسيږي، د هغوی ښځينه بڼه * ډېـــــری *په اوږده ې پای مومي، خو ځينې بيا په لکۍ واله ۍ ليکل کيږي .

لومړۍ ډله:

نرينه بڼه .... ښځينه بڼه :

ښکلی .... ښکلې

وړوکی .... وړوکې

خواشينی .... خواشينې

تږی .... تږې

وږی .... وږې

د هغو نرينه ستاينومونو (چې په ی باندې وي)ښځينه بڼه، چې له کړونو(فعلونو) څخه منځ ته راغلي وي، يوازې په ې راځي:

نرينه – ښځينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

منلی - منلې
کړېدلی - کړېدلې
ځورېدلی - ځورېدلې
زړه وړونکی - زړه وړونکې
سوځېدونکی - سوځېدونکې
چاودېدونکی - چاودېدونکې

دویمه ډله :

نرینه - ښځینه

نری - نرۍ
کوچنی- کوچنۍ
ګلالی- ګلالۍ
ژوندی- ژوندۍ
لومړی - لومړۍ
ننی - ننۍ

د هغو ستاینومونو ښځینه بڼه، چې له سربلونو څخه، لکه لاندې، باندې، پورته، بهر، برنی ... منځته راغلي وي، یوازې په ۍ پای مومي . پورته ځینې بېلګې راغلې هم دي .

نرینه - ښځینه

یوازېنی - یوازېنۍ
باندېنی - باندېنۍ
لاندېنی - لاندېنۍ
بهرنی - بهرنۍ
منځنی - منځنۍ
پورتنی - پورتنۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

برنی – برنۍ

هغه ستاینومونه، چې په* یالی *وروستاړي پای ته رسیږي، د هغوی ښځینه بڼه په ښځینه ۍ پای ته رسیږي .

نرینه بڼه ...... ښځینه بڼه

بریالی .... بریالۍ

توریالی .... توریالۍ

ننګیالی .... ننګیالۍ

پتیالی .... پتیالۍ = لوی عزت لرونکی

پاتیالی .... پاتیالۍ = ناکام

بڼیالی .... بڼیالۍ = ډولي

پامیالی .... پامیالۍ= متوجه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتنو ټبرونه :

هغه نومونه چې په نرمه ی (نرينه بڼه) پای ته رسيږي، د هغوی ښځينه بڼه په لکۍ واله ۍ پای مومي:

نرينه بڼه .... ښځينه بڼه

احمدزی .... احمدزۍ

اپريدی .... اپريدۍ

يوسفزی .... يوسفزۍ

همدارنګه نور نومونه.،چې په زی راځي .

کله په- يـځ او کله په- يـز:

نومونه لکه لنډيځ، بنديځ، وړانديځ، ختيځ او لوېديځ په ځ ليکل کيږي او ډېری خلک يې په ز ليکي، څه چې ناسمه ده.

په يز يا ييز يوازې هغه ستاينومونه (صفتونو) ليکل کيږي.،چې له نومونو رغېدلي وي لکه ټولنيز (ټولنه + يز(، سولييز) سوله + ييز)....

دلته بيا کله يز او کله ييز کاروو؟

نوم چې په خپلواک غږ (واول) ه پای ته رسېدلی وي، نو ستاينوم يې بيا ييز ليکل کيږي سولييز، سيمييز . ....

[دا چې ټولنيز ولې په يز ليکو او نه په ييز، سره له دې چې په خپلواک غږ رسيږي، دا يوه استثنا ده]

که نوم په بېواک غږ (کانسېننټ) پای ته رسېدلی وي، نو بيا يې ستاينوم په يز راځي لکه اړخيز، دوديز، غږيز. ...

په دې برخه کې دوه ځانګړې توپيرونه :

ختيځ ..... نوم(east)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ختیز .... ستاینوم(eastern)
لوېدیځ .... نوم(west)
لوېدیز .... ستاینوم(western)

بېلګې:
۱)ددې هېواد په ختیځ کې ګرمي ده او په لوېدیځ کې یې ساړه دی.
۲)ددې هېواد ختیزو سیمو کې ګرمي ده او په لوېدیزو سیمو کې ساړه دی.
ستاینوم سره تل نوم وي، چې د هغه حالت او څرنګوالی ټاکي. (سیمې پورتنۍ بېلګه کې نوم دی، چې ستاینوم" ختیز " یې ټاکي)

څ:

څنګه
څه
څوک
څو
څومره
څېړل
څانګه
پاڅېدل
هڅه
هېڅ/ هیڅکله
اڅکزی
څوکۍ
څښل(drink)

(c) ketabton.com: The Digital Library

څنباک
څېره
څیز
څار/ څارل
څادر
څخه
څاڅکی
څاڅېدل
څنبتن
سپېڅلی
څوب =شوق
څرېکه
نڅا= ګډا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځ:

ځان
ځه = لاړ شه
ځای
ځواب
ځکه
ځمکه
بنځه
منځ/ تر منځ
ځم/ ځې/ ځي/ځوgo/goes
ځانګړی
انځور
ځواک (قوت)
ورځ
ځيني
ځړوبی(waterfall)
ځولۍ
ځار (قربان)
ځلاند
بنځه
اخځ
پنځول (تخليقول)
لمونځ
لمانځل
مينځل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ز:

زما

زه

زړه

زلمی

زده کول

ستونزه

همزولی

یوازې (د فقط/ صرف په مانا)

زوی

زامن

زوم

زاري

زانګو

زنګ

زنګون

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښ:

ښایسته

ښه

ښکلی

ښودل

پښتو

پوښتنه

ښکته (کوز)

پېښه

رښتیا

خوښ/ خوښول

ښخول(burry)

پښه (foot)

ښاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ړ:

ړيره

ړمنځ(comb)

ړلۍ

لړ

لوړه

تړی

وړی

اوږه(shoulder)

هوږه(garlic)

خوړ

کوړ/کړه

ليړل

تيړه

پرپړده (د پرېښودلو په مانا)

موړ

زموړ

غړ

غوړ

موړک

کيږي/ جوړيږي/هيريږي نومونه چې په – يږي پای ته رسيږي:

کيږي، خوښيږي، رسيږي، مړيږي..

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژ:

ژر(soon)

ژبه

ژړا

خېژي/ خېژم(climb)

ژوند/ ژوندون

ژور

ژېړ

ژاوله (gum)

ژوبل(heavy wounded)

ژمنه– وعده

ژی– د اوبو ژی

ژئ –خندېه

ژنې – زلمی

ژرنده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ڼ :

منڼه

باڼه

پاڼه

رڼا/روڼ

ګڼ

کوڼ

شکوڼ

بڼ(باغ)

بڼه (شکل /form)

ښیګڼه

سپڼ(یو ډول غڼ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

سم څوابونه ، کړاوونه :

نرمه ی او که اوږده ي:
۱ (ننګیال یو ډاکټر دی او د دهٔ ښځه یوه" ښوونکې "ده .
۲ (نن له زموږ کره" پاتې "شه.
۳ (اباسنه،" ژوندی اوسې."
۴ (ته ولې دلته" راغلې "؟
۵ (اجمل دلته نه" دی راغلی."
۶" (ښاغلی "ځلاند په ښوونځي کې یو" ښوونکی "دی .
۷ (نجیب یو" غښتلی سړی "دی.
۸ (هغه ډېرې" خبرې کړې "دي.
۹ (اوږده ي هغه یا ده، چې" لاندې باندې "ټکي لري.
۱۰ (هغه موږ ته غوږ نه و" نیولی."
۱۱" (پسرلی "هغه څپرکی" دی"، چې ګلان" پکې "راشنه کیږي .
۱۲ (زرین په روژه کې ډېر" تږی "کیږي او خور یې ډېره" وږې "کیږي.

نرمه ی او که لکۍ واله (ښځینه)ۍ:
۱" (ښوونځی "د رڼا کور دی.
۲ (هغه" لومړۍ "خبره بیا تکرار کړه) !خبره ښځینه نوم دی
۳ (تا د لوړو زده کړو لپاره کوم" پوهنځی "غوره" کړی "دی.
۴ (راځئ، چې" ډوډۍ "وخورو!)
۵ (هغه ډېر" خواشینی "شو.)
۶ (هغه ډېر خوابدی شو، چې کله یې د" خواشینۍ "خبر ترلاسه کړ.)
۷" (ګلالۍ "ښکلې" نجلۍ "ده.)
۸ (دا یوه سپینه" زمرۍ "ده) .یوه او ده ښځینه نومونو ته اشاره کوي)
۹! (پسرلی " هغه څپرکی دی، چې ګلان پکې راشنه کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰ (ماته لږه" پسرلنۍ "مېوه راوړه (.مېوه ښځينه نوم دی)
۱۱ (پورتنی "کتاب او" پورتنۍ "کتابچه راکړه .
(کتاب نرينه او کتابچه ښځينه نوم دی)

اوږده ي او که لکۍ واله ۍ:

۱ (نغمه ډېره" خواشينې "له ښوونځي راغله.
۲ (د" خواشينۍ "پر مهال د قرآن تلاوت کول زړه ته سکون ورکوي.
۳ (هغه" وروستۍ " خبره بيا تکرار کړه .
۴ (هغه ماته" درې "منې راکړې .
۵" (بريالۍ "ښځې تل د خپلو بچو يه روزنه کې پراخه ونډه اخلي.
۶ (په" پورتنۍ "جمله کې يوه تېروتنه ده .هغه بايد سمه" کړې."
۷" (ملالۍ "دلته" راغلې "ده.
۸ (د هغې" جينۍ "سترګې ډېرې" غلچکۍ "دي.
۹ (راځئ، چې" ډوډۍ "وخورو!
۱۰ (په عراک کې داعش ډلې يوه ښځينه" جنګيالۍ "نيول شوې .

لکۍ واله ۍ او که همزواله ئ:

۱" (راشئ"، چې" مڼۍ "وخورو.
۲ (تاسو دلته څه" کوئ" ؟
۳ (په" نړۍ "کې ډول ډول پښتونه) نژادونه (ژوند کوي.
۴ (زما په" بې خبرۍ "کې يې دغه کار وکړ.
۵ (دا ليکنه بايد تاسو ټول" ولولئ!"
۶ (مهرباني" وکړئ"، دلته" کېنئ!"
۷ (د ده د کور په هره کوټه کې يوه ستره" غالۍ " پرته ده.
۸ (پر دې وړوکي سړک دومره ستره" لارۍ "نه شي تللی.
۹ (د هغه لور لکه چې ناروغه ده .ډېره" نرۍ "برېښي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰ (د هغې کشره خور کله هم په ازموینو کې نه" پاتیالۍ " کیږي .

لومړۍ کیسه :

یو وخت یو هلک و،" چې "شپون و او د میږو رمه" یې "بووله او ځارله .یوه ورځ دغه هلک له" ډېرو "ځارلو" ستړی "شو او زړه" یې "تنګ شو، نو یوه انده) مفکوره" (یې "ذهن ته ورغله،" چې "راځه، دا کلیوال د" یوې "ټوکې په موخه په یو چل وغولوم .ده په لوړ غږ دا" چیغې "وهلې " :اې خلکو مرسته" وکړئ"، لېوه" راپسې "دی، لېوه" راپسې" "دی .""
کله" چې "یې کلیوالو غږ واورېد، نو په بیړه یې هلک ته ورمنډې" کړې ."
کلیوال چې" وررورسېدل "او له ده یې وپوښتل، چې لېوه" چېرته" "دی."
" دی "خپ خپ له خندا ورته شین شو او ورته ویې ویل، چې تاسو ټول "وغولېدئ "او ما" هسې "تېر "ایستلئ .

څو" ورځې "وروسته دغه شپون هلک دغه چل بیا تکرار کړ او د" مرستې " غوښتو نارې یې پیل کړې .کله چې کلیوال په" چټکۍ "سره ورته راورسېدل او ویې" لیدل"، چې دغه هلک" دوی "بیا وغولول، نو" ډېر "ورته په ځاځ (غوسه) شول.

یو څه مېش (وخت) وروسته یو لېوه ددغه هلک" رمې "ته راګډ شو او دده پر میږو بې" برید "وکړ .شپون هلک له ډاره د" کلي "پر لوري منډې وکړې او د مرستې چیغې یې" ووهلې."
دا ځل یې کلیوالو داسې انګېرل، دغه هلک به ورسره بیا د" تېرو "دوو ځلو په څېر یو چل کوي/کوی، نو ورنغلل .کله چې هلک" کلي "ته راورسېد او کلیوال یې سم خبر کړل، نو د رمې ژغورلو لپاره یې په ګډه ورمنډې کړې .
'هغوی "چې وررسېدل، نو میږې" ټولې مړې" "پرتې "وې .

(c) ketabton.com: The Digital Library

پند :يو څوک چې ډېر ځله دروغ" ووايي "، نو رښتيا خبره يې هم دروغ گڼل "کيږي ."

دويمه کيسه:

يوه ورځ يو ځوان" سړی "د ښار په منځ" کې "ولاړ و او خلکو ته يې ويل، "چې "دی په دغه سيمه" کې "تر ټولو" ښکلی "زړه" لري ."ډېر خلک ورته راټول شول او د دغه" سړي "زړه يې ستايه، ځکه چې بشپړ و .نه" پکې " ټکي ول او نه" پکې "کومې" تېروتنې "برېښېدې" .دوی "ټولو دده اند تاييد کړ او دا يې ومنله، چې دومره" ښکلی "زړه يې تر اوسه" چېرته "نه و ليدلی . "نوموړي "ځوان په" دې" "شېبه "

"ډېر "وياړ وښود او ځان يې لا ښايه .

په ناڅاپي ډول په دې لارغه(لحظه)کې يو زوړ سړی په دې خلکو" کې " راښکاره شو او دې ځوان" سړي "ته يې وويل " :ستاسو د زړه ښايست دومره نه" دی "لکه زما د زړه" چې "څومره" دی "."نوموړي "ځوان او هغهنورخلک ددغه بوډا سړي زړه ته ځير شول.

هغه (د زوړ سړي زړه) سخت گړبېده، خو له داغونو ډک و، دا چې" ځينې " "وړې" "برخې "ليرې شوې" وې "او" ځينې "نورې" زړې "تشې په نورو نويو پوښول شوې/شوي" وې ."خو" هغوی "سره سمون نه خوړ او" ځينې " گوټېونه (کونجونه) يې" شلېدلي "ول .همداراز يې زړه" ځينې "دچې (وړې کندې) درلودې .خلکو په ځير ځير ورته وکتل او له ځانونو سره يې دا اندل (فکر کاوه)، چې دغه بوډا څنگه داسې انگېرلی شي، چې دده زړه د هغه ځوان سړي تر زړه ډېر ښکلی دی.

دغه ځوان سړي په" دې "شېبه دغه بوډا سړي" پورې "وخندل او ورته ويې ويل :چې ټوکه خو به نه" کوې"، تاسو څنگه خپل زړه زما له زړه سره پرتله "کوئ ."ستاسو خو گډوډ او له داغونو ډک" دی "او زما هغه کامل" دی."

(c) ketabton.com: The Digital Library

زاړه سړي ځواب ورکړ :هو ستاسو زړه روغ او بشپړ ښکاري، خو" هېڅکله " به خپل زړه ستا پر زړه ورنکړم .زما د زړه هر داغ يو انسان لپاره دی، چاته چې ما" مينه "ورکړې .زه" مې "له زړه يوه ټوټه راغوڅوم او" دوی "ته يې ورکوم او کله نا کله" دوی "هم ماته د خپلو زړونو" ټوټې "راکوي، چې زما د زړه دا تشې" ډکې "کړي .خو دا چې سم نه ورسره" جوړېږي"، نو" ځينې " څنډې يې" ځيګې "وي .زه هغه بيا هم ارزم، ځکه چې ماته هغه مينه رايادوي، چې موږ به له يو بل سره" وېشله ."کلهj

کله نا کله مې ځينو ته د زړه ټوټې ورکولې، بې له" دې "چې دوی يې هم راکړي، نو همدا لامل دی، چې زړه" مې" "لرې "کندې او دچې هم لري .مينه ورکول کله نا کله ځان په خطر کې د اچولو په مانا هم وي .که څه هم دغه پرهارونه لا تازه" دي "او" خوږېږي"، بيا هم ماته خپله" مينه "رايادوي، چې هغو وګړو سره" مې "لرله .زه" هيله "لرم، چې يوه ورځ به" دوی "بېرته "راشي "او زما د زړه ټولې تشې ډکې کړي .زاړه" ورپسې "زياته کړه :ښه نو اوس پوه شوې/شوی، چې آره (اصلي) ښکلا د يو زړه څه ته" وايي"؟

هغه ځوان سړی غلی ولاړ و او پر مخ يې اوښکې" رابهېدې ."هغه دې بوډا ته ورنږدې شو او له زړه يې يوه ټوټه راوشکوله او دې بوډا سړي ته يې ورکړه، چې لږ تر لږه يې يوه تشه ورډکه کړي .

کړ اوړون تمرين :

کول:

زه :کوم

ته :کوې

هغه :کوي

موږ :کوو

تاسو :کوئ

هغوی :کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیول:
زه :نیسم
ته :نیسې
هغه :نیسي
موږ :نیسو
تاسو :نیسئ
هغوی :نیسي

تلل :
زه :ځم
ته :ځې
هغه :ځي
موږ :ځو
تاسو :ځئ
هغوی :ځي

رسېدل:
زه :رسیږم
ته :رسیږې
هغه :رسیږي
موږ :رسیږو
تاسو :رسیږئ
هغوی :رسیږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

مینځل:

زه :مینځم

ته :مینځې

هغه :مینځي

موږ :مینځو

تاسو :مینځئ

هغوی :مینځي

لرل:

زه :لرم

ته :لرې

هغه :لري

موږ :لرو

تاسو :لرئ

هغوی :لري

د یو واو او دوو واوونو تمرین :

١ (کوونکی

٢ (ښوونکی

٣ (نیوونکی

٣ (شنونکی

۴ (څېړونکی

۵ (لیږونکی

۶ (هېروونکی

٧ (منونکی

٨ (پېرودونکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹ (پلورونکی
۱۰ (اخیستونکی

لاندېني کړونه نومونو ته واړوئ:

کړ .... نوم
خوښول .... خوښوونکی
لرل .... لرونکی
زده کول .... زده کوونکی
وژل .... وژونکی
لیدل .... لیدونکی

په خپله او پخپله تمرین :

۱ (په خپله مورنۍ ژبه کې زدکړه کول د هر وګړي حق او ربښته ده.
۲ (هغه له ما څکه غوښتنه وکړه، دا چې پخپله يې نه غوښتل.
۳ (هغه په خپله کورنۍ کې له خپلې مور او خور سره ډېره مينه کوي.
۴ (په خپله خوله دې وويل، بل چا نه.
۵ (پخپله يې دغه کار هم کولی شو، خو د لټوالي له کبله يې پر خپل ورور وکړ.
۶ (دغه ستونزه يوازې ته پخپله حلولی شې .
۷ (که په خپله خوښه دلته راشې، نو غوره به وي.
۸ (ځوک چې په خپله ژبه نه شي غږېدای، نو داسې دی لکه يو بې اروا بدن.
۹ (لومړی يې څه نه ويل، خو بيا يې پخپله اقرار وکړ، چې دا کار ده کړی دی.
۱۰ (هغه ماته وويل، چې زه درپسې درځم، خو زه پخپله ورغلم .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په خوا او پخوا تمرين :

١ (دا خبره يې ماته پخوا کړې وه.
٢ (زه د خپل ملګري په خوا کې کېناستم.
٣ (پخوا به خلکو داسې کول، خو اوس يې دغه کار پرېښی دی.
۴ (دا ډېر پخوانی انځور دی.
۵ (هغه تل د خپلې مينې په حوا کې اوسېدل غواړي.
۶ (که پخوا دې ويلي وای، نو وژلی به يې وای .
٧ (دا ښار ډېر بدل شوی دی .د پخوا په څېر نه دی پاتې شوی.
٨ (که زموږ په خوا راغلې، نو د يو سلام لپاره راشه.
٩ (پخوانۍ کيسې پرېږده – نوې خبرې وکړه!
١٠ (دا کار يې پخوا کړی که اوس؟

له خوا او لخوا تمرين:

١ (که زما له خوا څه مرستې ته اړتيا وي، نو چمتو يم.
٢ (زما له خوا دې تاسو ټولو ته اختر مبارک وي.
٣ (دا پرېکړه ولسمشر لخوا وشوه.
۴ (زما لخوا يوه تېروتنې شوې ده.
۵ (په ښوونځي کې د مدير لخوا د موبايل بنديځ يوه اندپوښتنه ترسره شوه .
۶ (باد له دغې خوا راغی.
٧ (له يوې خوا ډېرې ګټې لري او له بلې خوا زيانونه هم .

چېرې او چېرته تمرين :

١ (بلاله ته اوس چېرته اوسېږې؟
٢ (ته چېرې تللی وې، زه درپسې ګرځېدم.
٣ (چېرې روان يې؟ که ښار ته ځې، نو زه هم درسره ځم.
۴ (هر چېرته چې وې، خوشاله اوسې.
۵ (زه چې هر چېرې تلل وغواړم، نو ځم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶ (زويه وګوره، چې ستا پنډوسکی چېرته پروت دی .څوک به يې درنه پټ کړي.
۷ (زه په کټ کې څملم او ته چېرته څملې، په کټ کې يا پر ځمکه.
۸ (هغه چېرې لاړ؟ ماته يې هېڅ ونه ويل.
۹ (تاسو چېرته پاتې کېږئ؟
۱۰ (خدای خبر، چې هغه به چېرته پټ وي .هېڅ يې نه شم پيدا کولی .

هم داسې او همداسې توپيرونه:

۱ (ماته يې هم داسې يوه خبره وکړه.
۲ (هغه ته يې هم داسې يو کارټ ورکړ .
۳ (همداسې نه ده .تاته چا ناسم معلومات درکړي دي.
۴ (ما لومړی هم داسې فکر کاوه.
۵ (ما چې کله خپل اند ورسره ګډ کړ، نو ده وويل، چې بلکل همداسې ده .
۶ (دا ته هم داسې غبرګېږې، شرمېږې نه؟
۷ (همداسې تبا ښه دی، چې موږ ته غوږ نه نيسي .

دې – دی – ده – دي تمرين:

۱ (دوی راغلي دي او ښه خوشاله دي.
۲ (ګلالۍ خواشينې ده .
۳ (احمد ښه هلک دی .له نورو سره جنګ نه کوي.
۴ (دا خبره دې څه لپاره وکړه؟
۵ (په انځورکې محمود دی او په خوا کې يې ورسره لوڼه ناستې دي .
۶ (دا خبره يې نه ده کړې .
۷ (اوس اوړی دی، نو ګرمي ډېره ده.
۸ (که دې خوښه، نو هلته به لاړ شو.
۹ (دا زما ملګري دي .يو احمد نومېږي او بل اتل.
۱۰ (په دې اړه ستا څه ليد دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د" د "او" له "سربلونو تمرین:

١ (زه پرون له امریکې څخه راغلم.
٢ (لوبغاړي توپ له دغې خوا راوشاړه.
٣ (دا د دوی کور دی.
۴ (الوتکې د وارو له پاسه الوزي.
۵ (له یو کال راهیسې مې ته نه یې لیدلی.
۶ (له غرمې وروسته درسره وینم.
٧ (زه له خپلو ملګرو سره په چکر ځم.
٨ (له دغه کتاب پرته، نور مې نه خوښېږي.
٩ (موږ له هغه ملاتړ کوو.
١٠ (زه له تاسو ټولو مننه کوم.

د نومونو د اوښتي حالت تمرین:

١ (د دغه سړي په اړه دې څه نظر دی؟
٢ (هغې ښځې ته ووایه، چې دلته راشي.
٣ (زمري یو لوی غرنی غویی ونیوه او ویې خوړ.
۴ (هغه د خوشالۍ پر مهال هم خوابدی ناست وي.
۵ (په اوړي کې دلته دومره ګرمي نه وي.
۶ (د ژمي لپاره تاوده کالي وپېره.
٧ (ګرم ننګیال و، خو پړا پر بریالي وروتړله.
٨ (دغې ځمکې ته پر سم وخت اوبه ورکوئ.
٩ (توریالي نن په سیالۍ کې ماته وخوړه.
١٠ (زه تر یوې بجې پورې بوخت یم.
١١ (هغه له نجیبې سره ښار ته لاړه.
١٢ (په پسرلي کې ګلان راشنه کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

[noom] – noun:نوم

د ځيزونو، ځايونو، انسانانو او طبعيت نومونه :لمر، لاس، سړی، پنډوسکی، کابل، لندن، احمد، باران ....

verb– [karr]:کړ

هغه وييونه، چې کړنې او پېښې ځرګندوي .کړ ته مهالويی هم ويل کيږي، دا چې له مهالونو سره اړول کيږي .

بېلګې :کول، راوړل، وهل، لمبېدل، رسېدل، خوړل، ځنبل ....

[karrwal] – adverb:کړول

د ځنګه، کله، ځومره او چېرې/چېرته پوښتنو ځوابونه ورکوي لکه :هلته، دلته، په بيړه، په تېزۍ سره، هيڅکله، نن، مخکې...

[nomzaray] – pronoun:نومځری

د نومونو استازي دي :زه، موږ، هغه، دا، دی، هغوی، ماته، ما، تا، زموږ، زما، ستاسو، د هغه، مې/يې/دې...

[sarbal] – preposition: سربل

د لوري او ځای معلومات ورکوي :

له ...سره، لپاره، ترشا، مخ ته، پر، په...کې،

باندې، تر منځ...

[staaynoom] – adjective:ستاينوم

د تشريح او ځرنګوالي نومونه :

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناوړ، بېخونده، له کاره وتلی، ورو، تېز، ښکلی، ستر، وړوکی، هیلمن، سولییز، ځايي، هوايي...

اړيکتوري:conjunctions - [arreektoree]

غونډلې (جملې (سره تړي :او، ځکه، خو، که، چې، کله چې، دا چې، نو، سره له دې چې....

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویپانګه:

[wayay] ویی word:
[weyoona]وییونه words:
[ghonddala]غونډله sentence:
[zhaba]ژبه language:
[yaw-garray]یوګړی singular:
[dder-garray]ډېرګړی plural:
[nogay]نوږی gender:
[nareena]نرینه male:
[hadzeena]ښځینه female:
[toray]توری letter:
[toree]توري letters:
مفعول obejct:
[karrnd]کړند subject:
پای end:
پایونه ebdings:
بڼه (شکل) form/shape:
مومل find:
پېرودونکی buyer:
پلورونکی Seller:
بډې bribe:
مخنیوی prevention:
زیارکښ Diligent/hard-working:
پتمن respected/honourable:

(c) ketabton.com: The Digital Library

guess:اټکل

week:اوونۍ

effective:اغېزناک

moment:شېبه

example:بېلګه

use:کارول

usage:کارونه

representation:استازيتوب

Likewise:همدارنګه/ همداراز

sustainable:پایښتي (دوامداره)

opinion:اند

Imagination:واند

contents:منځپانګه

stage:پورتال

about:په اړه

regaeding/related:اړوند

teacher:ښوونکی[howoonkai]

teacher f.:ښوونکې[howoonke]

strong:پیاوړی / غښتلی

school:ښوونځی[howandzai]

faculty:پوهنځی

sad:خواشینی / خوابدی

race:پښت

races:پښتونه

training:تمرین

brave:توریالی

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړیکهrelation or contact:
له ...پرتهexcept:
لامل/ کبلreason:
لوبغاړیplayer:
[alwataka]الوتکهairplane:
له ...راهیسيsince:
لوستونکیreader:
چټک/ تېزfast:
[tawpeer]توپیرdifference:
ژباړهtranslation:
همغږيagreement:
ټینګارinsistence:
ازموینهexam:
نومیالیfamous:
قاعدهrule:
جوت / څرګندobvious:
خپلواکdependant:
ناخپلواکindependant:
څرنګوالیmodus:
څښاکdrinking:
څیزthing:
څارلfollow or observe:
سپېڅلیholy:
څرمنskin:
څارنواليpublic prosecution:
خوځښتmovement:
[nawakht]نوښتinnovation:
ځلاندbright:
اخځreference:

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخځليکونه

- پوهاند دوکتور مجاور احمد زيار ، پښتو پښويه ، دانش خپرندويه ټولنه ، پېښور ، ۲۰۰۵ م کال .
- محمد اسماعيل يون . پښتو ليکنی (پوهندوی علمي رتبې لپاره) سمون ، يون کلتوري يون ، کابل ، ۱۳۸۷ ل کال .
- پوهنوال محمد صابر خويشکي، پښتو وييپوهنه او غږپوهنه ، صميم خپرندويه ټولنه ، کابل ، ۲۰۰۵م کال .

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library